



# گزارش بررسی وضعیت حقوق سیاسی

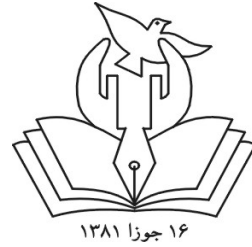
در انتخابات ریاست جمهوری و شوراهای ولایتی ۱۳۹۳

(از ۱۶ حمل ۱۳۹۳ تا اعلام نتایج دور اول)

کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان

بخش نظارت بر حقوق سیاسی

بهار ۱۳۹۳



۱۶ جوزا ۱۳۸۱

کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان

## شناسنامه اثر

**اثر:** گزارش بررسی وضعیت حقوق سیاسی در انتخابات ریاست جمهوری و

شوراهای ولایتی ۱۳۹۳

(از ۱۶ حمل ۱۳۹۳ تا اعلام نتایج دور اول)

**ناشر:** کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان

**تهیه کننده:** بخش نظارت بر حقوق سیاسی

**نویسندگان:** روح الله شیخزاده، محمدعظیم بشارت، لطیفه سلطانی

**ویراستار:** عبدالشکور نظری

**برگ آرا:** محمد تقی حسن زاده

**چاپ و نشر:** کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان

**سال نشر:** جوزا ۱۳۹۳

**نشانی دفتر:** کارته سه، پل سرخ، سرک ناحیه ۶، کابل، افغانستان

**شماره‌های تماس:** ۲۵۰۰۱۹۷ - ۲۵۰۰۶۷۶ (۰۲۰) ۰۰۹۳

**آدرس الکترونیکی:** [aihrc@aihrc.org.af](mailto:aihrc@aihrc.org.af)

**پایگاه انترنتی:** [www.aihrc.org.af](http://www.aihrc.org.af)

## فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۵	خلاصه گزارش: .....
۸	بخش اول: مقدمه .....
۸	حق تعیین سرنوشت سیاسی .....
۹	نظارت از پروسه انتخابات .....
۱۱	روش جمع‌آوری معلومات .....
۱۲	مشکلات پیش روی گزارش .....
۱۴	بخش دوم: روز انتخابات .....
۱۵	(۱) مشارکت عمومی .....
۱۶	مشارکت زنان .....
۱۹	(۲) چالش‌های مقابل بهره‌مندی از حقوق سیاسی در روز انتخابات .....
۱۹	الف- تخطی و تخلف .....
۳۳	ب- نارسایی .....
۴۳	بخش سوم: شمارش آرا، رسیدگی به شکایات و اعلام نتایج .....
۴۳	روند شمارش آرا تا اعلان نتایج .....
۴۳	الف) اعلان نتایج: .....
۴۵	ب) مرکز ملی جمع‌بندی نتایج .....
۴۵	ج) قرنطین، تفتیش و بازشماری: .....
۴۶	د) رسیدگی به شکایات .....
۴۷	د) نتیجه نهایی .....

چالش‌ها	۴۹
الف- تخطی و تخلف	۴۹
ب- نارسایی	۵۵
بخش چهارم: جمع‌بندی	۵۸
ارزیابی و نتیجه‌گیری	۵۸
الف) روز انتخابات	۵۹
ب) شمارش آراء، رسیدگی به شکایات و اعلان نتایج: تاخیر، تخطی و عدم شفافیت	۶۱
پیشنهادات و راهکارها	۶۲
ضمایم و یادداشت‌ها:	۶۵

## فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول ۱- نسبت اشتراک زنان و مردان در دوره‌های مختلف انتخابات.....	۱۸
جدول ۲- تخطی‌ها از قانون در روز انتخابات .....	۳۳
جدول ۳- تعداد تهدیدات گزارش شده در روز انتخابات توسط ناظران کمیسیون حقوق بشر..	۳۶
جدول ۴- نارسایی‌های مشاهده شده در نظارت از مراکز رأی‌دهی .....	۴۰
جدول ۵- نسبت نارسایی‌های مشاهده شده در مراکز رأی‌دهی.....	۴۱
جدول ۶- میزان مشکلات موجود در ۱۵۸۴ محل رأی‌دهی نظارت شده (بر اساس درصد) .....	۴۱
جدول ۷- تقویم انتخابات دور دوم ریاست‌جمهوری سال ۱۳۹۳ .....	۴۹
جدول ۸- زمانبندی اعلام‌شده انتخابات ریاست‌جمهوری از سوی IEC .....	۵۱
جدول ۹- اجندای جلسات علنی رسیدگی به شکایات از سوی IECC .....	۵۲

## اختصارات:

کمیسیون حقوق بشر: کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان AIHRC: Afghanistan Independent Human Rights Commission
کمیسیون انتخابات: کمیسیون مستقل انتخابات افغانستان IEC: Independent Election Commission of Afghanistan
کمیسیون شکایات: کمیسیون مستقل شکایات انتخاباتی افغانستان IECC: Independent Election Complaints Commission of Afghanistan
فیفا: مؤسسه انتخابات آزاد و عادلانه افغانستان، FEFA: Free and Fair Election Foundation of Afghanistan
تیفا: نهاد انتخابات آزاد و عادلانه TEFA: Transparent Foundation for Free and Fair Elections in Afghanistan
انستیتیوت دموکراتیک ملی (NDI): National Democratic Institute
دموکراسی انترنشنل (DI): Dymocracy International
مؤسسه مشارکت ملی افغانستان (ANPO): Afghanistan National Participation Organization
مؤسسه ملی و اجتماعی جوانان افغانستان (AYNSO): Afghanistan Youth National and Social Organization

## خلاصه گزارش:

۱۶ حمل سال ۱۳۹۳، روز برگزاری انتخابات ریاست جمهوری و شوراهای ولایتی، یکی از روزهای سرنوشت‌ساز برای صحنه سیاسی افغانستان به شمار می‌آید. در این روز میلیون‌ها نفر در سرتاسر کشور برای دفاع از حق خود در تعیین سرنوشت سیاسی‌شان به پای صندوق‌های رای آمده و دموکراسی نوپای افغانستان را حمایت نمودند. طبق گفته کمیسیون انتخابات بیش از ۲۰۰ هزار از سوی نهادهای ملی و بین‌المللی و نامزدان از این پروسه نظارت نموده و سطح شفافیت، آزادی و عدالت را در این انتخابات منعکس نمودند. کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان (کمیسیون حقوق بشر) بنا بر تعهد و صلاحیتی که در نظارت، بهبود و حمایت از حقوق بشر دارد، بر دوره‌های پیشین انتخابات از زمان تاسیس خویش تا کنون نظارت داشته است. از نگاه کمیسیون حقوق بشر انتخابات نقطه عطفی برای رسیدن مردم به خواسته‌ها و حقوق سیاسی‌شان می‌تواند باشد و بنابراین هدف این نهاد از نظارت بررسی میزان دسترسی افراد به حقوق سیاسی و حق تعیین زعمای سیاسی می‌باشد و میزان چالش‌های موجود در هر دوره انتخابات می‌تواند معیارهای ارزیابی قرار گیرد. بنابراین گزارش حاضر بر اساس هدف و معیارهای اشاره شده تهیه و ترتیب گردیده و ارزیابی می‌باشد از دور اول انتخابات ریاست جمهوری و شوراهای ولایتی افغانستان در سال ۱۳۹۳ از روز انتخابات (۱۶ حمل ۱۳۹۳) تا اعلام نتیجه نهایی دور اول.

یافته‌های این گزارش نشان می‌دهد که با وجود آن که میزان مشارکت در روز انتخابات نسبت به انتخابات پارلمانی ۱۳۹۳ بیشتر بوده است، اما متأسفانه نسبت مشارکت زنان به مردان کاهش یافته است. همچنین چالش‌های متعددی بر سر راه مشارکت مردم در انتخابات قرار داشته و پروسه را به نحوی زیر تاثیر خود قرار داده است که شامل دو دسته می‌شوند: نخست تخطی و تخلف از قانون و دوم نارسایی‌ها. در بیش از ۱۵۸۴ محل رأی‌دهی که توسط کارمندان کمیسیون حقوق بشر نظارت شده‌اند، تخطی‌ها و تخلفات شامل میزان کمپاین به نفع نامزد مشخص در مراکز رای ۵٪، کمبود برگه‌های رای ۴.۹٪، دیر باز شدن مراکز رأی‌دهی ۳.۳٪، جانبداری کارمندان کمیسیون انتخابات ۱.۸٪ مشاهده شده و مواردی دیگری چون رای دادن افراد زیر سن قانونی، رای دادن مکرر، مداخله نیروهای امنیتی، جلوگیری از حضور ناظران و مشاهدان، زود بسته شدن مراکز رأی‌دهی و پرکردن غیرقانونی صندوق

هر کدام زیر یک درصد قرار دیده شده‌اند. نامنی و تهدید، کمبود اوراق رای، بی‌نظمی و مشکلات تکنیکی از نارسایی‌های روز انتخابات به شمار می‌آید. بیشتر از ۱۰۰ مورد تهدید، انفجار، تیراندازی از سوی افراد مسلح غیرمسئول، مخالفان مسلح و زورمندان محلی در مراکز و محلات رأی‌دهی مشاهده شده است. ۸۰ مورد کمبود اوراق رای (۵.۱٪ محلات) در محلات مشاهده شده در بسیاری از مراکز از جمله چالش‌های عمده پیش روی دسترسی مردم به حق رای‌شان بوده است. ۶۰ مورد بی‌نظمی (۳.۸٪ محلات) و ۲۹ مورد مشکلات تکنیکی (۱.۸٪ محلات) مشاهده شده در این محلات نیز جریان رأی‌دهی را در بسیاری محلات با مشکل و کندی مواجه نموده است.

شمارش آرا، جمع‌بندی و اعلام نتایج ابتدایی و نهایی، رسیدگی به شکایات و فیصله در این مورد، از موضوعات مهم بعد از رأی‌دهی مردم به شمار می‌رود. در مرحله شمارش آرا تا اعلام نتیجه نهایی انتخابات نیز چالش‌هایی سر راه شفافیت انتخابات قرار داشته که می‌تواند بر اعتماد شهروندان جامعه در مورد کارکرد نظام انتخابات تأثیرگذار باشد. چالش‌های عمده‌ای که این مرحله از انتخابات را متاثر ساخته بود بیشتر به علت تاخیر هر دو نهاد کمیسیون انتخابات و کمیسیون شکایات در رسیدگی به شکایات و اعلان نتایج بوده و همچنین محدودیت ناظران، مشاهدان و رسانه‌ها در نظارت جامع از پروسه می‌باشد. هر دو مشکل نشان می‌دهد که نظام برگزاری انتخابات در افغانستان با نیازهای امروزه تناسب نداشته و ضرورت به بازسازی و اصلاح در ساختار و تجهیز شدن به ابزارها و روش‌های جدید در اجرای بهتر و سریع‌تر وظایف خویش دارد.

نتیجه نهایی انتخابات از سوی کمیسیون انتخابات اعلان شد نشان می‌دهد که انتخابات باید برای رقابت دو نامزد برتر ریاست جمهوری به دوم برود. اما چالش‌های یادشده در این گزارش نشان می‌دهد که ارگان‌های برگزارکننده انتخابات با وجود افزایش توانمندی‌های خود نسبت به سال‌های گذشته بایستی هر چه بیشتر در جهت رفع چالش‌های یاد شده در این گزارش تلاش نمایند. توجه این ارگان‌ها به گزارشاتی از این دست، به ویژه راهکارهای پیشنهادی گزارش، می‌تواند راهنمایی باشد برای آنان در تصمیم‌گیری‌ها و اقدامات دور دوم و دوره‌های بعدی انتخابات در افغانستان.

در اینجا جا دارد از زحمات دیگر همکارانی که در تهیه این گزارش یاری رساندند قدردانی کنیم. از همکاران بخش نظارت از حقوق سیاسی در دفتر مرکزی، قاضی حمیدالرحمن رحمانی و خانم آصفه امرخیل و سایر همکاران دفتر مرکزی و دفاتر ساحوی و ولایتی کمیسیون که در نظارت از انتخابات ۱۶ حمل ۱۳۹۳ کمیسیون مستقل حقوق



بشر افغانستان با بخش نظارت از حقوق سیاسی همکاری داشته اند، و همچنین ریاست محترم اجرائیه و رهبری معزز کمیسیون که بی تردید هدایاتشان در تهیه این گزارش مؤثر بوده است، سپاسگزاری فراوان می شود.

## بخش اول:

### مقدمه

#### حق تعیین سرنوشت سیاسی

مجمع عمومی سازمان ملل متحده در سال ۱۹۴۸ اعلامیه جهانی حقوق بشر را به تصویب رسانید که در ماده ۲۱ آن بر مشروعیت قدرت حکومت بر اساس اراده مردم از طریق انتخابات عمومی، عادلانه و دوره‌ای اشاره می‌نماید.<sup>A</sup> بر اساس این اعلامیه که افغانستان هم در همان سال به آن پیوسته است، افراد در تعیین سرنوشت سیاسی خود و انتخاب رهبران سیاسی خویش دارای اختیار و انتخاب می‌باشد. بنابراین دسترسی به حقوق سیاسی بر اساس انتخابات آزاد و عادلانه و با رای مستقیم از جمله حقوق اساسی بشری به شمار می‌رود. تعیین و تثبیت نوع حکومت و رهبران سیاسی می‌تواند بر میزان دسترسی افراد بر سایر حقوق بشری و شهروندی‌شان نیز تأثیرگذار باشد؛ به این معنا که حقوق بشری همچون حق تعلیم و تربیت، حق آزادی و امنیت شخصی، و حق دسترسی به طی مراحل رسیدگی قانونی در صورتی می‌تواند در یک جامعه تحقق یابد که ساختار قدرت سیاسی همسو با برآورده شدن خواسته‌های مردمی از این قبیل ایجاد شده باشد؛ در این صورت دسترسی به حقوق سیاسی که می‌تواند شامل مجموعه‌ای از حقوق همچون حق آزادی عقیده و بیان، حق آزادی گشت و گذار، حق آزادی مشارکت در اتحادیه‌ها و حق آزادی اجتماعات باشد، در اهم حقوق بشری قرار می‌گیرد.

خوشبختانه قوانین نافذ ملی و سایر قوانین بین‌المللی پذیرفته شده از سوی دولت افغانستان پشتوانه قانونی محکمی در حمایت حقوق افراد در تعیین سرنوشت سیاسی‌شان اشاره دارد و مواد قانونی بسیاری را می‌توان در قانون اساسی، قانون انتخابات، لوایح، دستورالعمل‌ها و طرزالعمل‌های کمیسیون انتخابات، فرامین ریاست جمهوری و حقوق نافذ بین‌المللی در این زمینه یافت که در ادامه به موارد مهم آن اشاره می‌گردد.

علاوه بر ماده ۲۱ اعلامیه جهانی حقوق بشر، ماده ۲۵ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی که جنبه الزامی - حقوقی دارد چنین اذعان می‌دارد: «هر انسان در اجتماع حق و امکان خواهد داشت بدون در نظر گرفتن هیچ یک از تبعیضات در ماده ۲ و بدون محدودیت غیرمعقول: الف) در اداره امور عمومی بالمباشره یا بالواسطه نمایندگانی که آزاد انتخاب شوند شرکت نمایند. ب) در انتخاب ادواری که از روی صحت به ارای عموم مساوی و مخفی انجام شود و تضمین کننده بیان آزادانه اراده انتخاب کنندگان باشد رای بدهد و انتخاب شود...»

همچنین ماده ۳۳ قانون اساسی افغانستان حق انتخاب کردن و انتخاب شدن را به تمامی اتباع افغانستان قائل است. در همین راستا ماده ۶۱ به نحوه انتخاب ریاست جمهوری<sup>B</sup>، ماده ۸۳ به نحوه انتخاب اعضای ولسی جرگه<sup>C</sup>، مواد ۱۳۸، ۱۴۰ و ۱۴۱ به ترتیب به نحوه انتخاب اعضای شوراهای ولایتی، شوراهای محلی و مجالس شاروالی از طریق انتخابات آزاد، عمومی، سری و مستقیم اشاره دارد.<sup>D</sup>

از سویی هم قانون انتخابات مصوب سال ۱۳۹۲ نیز بر اساس موازین پذیرفته بین‌المللی، انتخابات را روند قانونی و رسمی جهت گزینش نماینده در کرسی‌های انتخابی پیش‌بینی شده در قانون اساسی از طریق رای آزاد، عمومی، سری و مستقیم می‌داند.<sup>۱</sup> همچنین در بندهایی از ماده ششم این قانون نیز اذعان می‌شود که «اتباع واجد شرایط رای دهی اعم از زن و مرد حق دارند، به حیث رای دهنده یا نامزد ثبت نام نموده و در انتخابات شرکت نمایند» و اضافه می‌کند که «رای دهندگان واجد شرایط، در انتخابات دارای حق رای مساوی بوده که به صورت مستقیم از آن استفاده به عمل می‌آورند. اعمال هر نوع محدودیت مستقیم یا غیرمستقیم بالای رای دهندگان و نامزدان به ارتباط زبان، مذهب، قوم، جنس، قبیله، سمت، سکونت و موقف اجتماعی یا وظیفوی و یا معلولیت ممنوع می‌باشد.»

## نظارت از پروسه انتخابات

انتخابات امری برخاسته از مفهوم مردم سالاری در جوامع مدنی می‌باشد، به طوری که راه انتقال قدرت را در حکومتها قاعده‌مند و صلح‌آمیز ساخته و بستر ساز توسعه حقوق بشر به عنوان جوهره دموکراسی می‌گردد. اما باید توجه داشت که بدون برگزاری انتخابات آزاد، عادلانه و شفاف امکان تحقق دموکراسی و رای اکثریت در خطر تهدید استبداد، تقلب و فساد قرار می‌گیرد؛ بنابراین نیاز است تا برای پیشگیری از چالش‌های مذکور راهکارهای

<sup>1</sup>ماده چهارم، بند یک قانون انتخابات.

مطمئن سنجیده شود. نظارت مداوم از پروسه انتخابات توسط نهادهای متخصص و بی طرف راهی است مطمئن برای جلوگیری از بیراهه رفتن روند برگزاری آن و پاسخگو نگاه داشتن سازمان‌های مسئول. پشتوانه حقوقی موجود در قوانین ملی و بین‌المللی تا حد بالایی متضمن نظارت و کنترل شفافیت و آزادانه بودن انتخابات می‌باشد.

بر اساس ماده پنجاه و هشتم قانون اساسی و قطعنامه ۱۳۴ مورخ ۲۰ دسامبر ۱۹۹۳ مجمع عمومی ملل متحد، کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان (AIHRC) صلاحیت لازم جهت نظارت، بهبود و حمایت از حقوق بشر در افغانستان را دارد. از آنجا که قانونگرایی اساس اجرای وظایف کمیسیون می‌باشد، این نهاد در نظارت از انتخابات از پشتوانه‌های حقوق ملی و بین‌المللی نیز بهره می‌برد. این نهاد نظارت از هر رویداد مرتبط به حقوق بشر، از جمله حقوق و آزادی‌های افراد در دسترسی به حق تعیین سرنوشت سیاسی خود در انتخابات، را با توجه به ماده بیست و یکم «قانون تشکیل، وظایف و صلاحیت‌ها»ی خویش در زمره صلاحیت‌ها و وظایف نظارتی خود می‌داند. بنا بر همین ماده، کمیسیون می‌تواند از اجراءات و عملکرد نهادهای برگزاری کننده انتخابات از جمله کمیسیون انتخابات و کمیسیون شکایات نظارت نموده و پیشنهادات و گزارشات خود را ارائه دهد.

ماده پنجاهم قانون اساسی افغانستان «حق دسترسی به اطلاعات» از ادارات دولتی را در چارچوب احکام قانون حق تمامی اتباع افغانستان دانسته که به غیر از صدمه به حقوق دیگران و امنیت عامه محدودیت دیگر ندارد. علاوه بر آن کمیسیون حقوق بشر مطابق ماده ششم «قانون تشکیل، وظایف و صلاحیت‌ها»ی خود می‌تواند به طور اختصاصی در اجرای وظایف خویش از همکاری ارگان‌های مختلف دولتی و غیردولتی بهره مند گردد. ماده بیست و چهارم این قانون نیز به کمیسیون حقوق بشر چنین صلاحیتی را داده است: «کمیسیون می‌تواند در جریان بررسی شکایات اسناد و شواهد را از اشخاص و مراجع مربوط مطالبه نماید». این مواد قانونی صلاحیت کمیسیون در نظارت از عملکرد نهادهای مختلف مرتبط به انتخابات را در زمینه حقوق بشر عملی ساخته و کمیسیون حقوق بشر را قادر می‌سازد از میزان دسترسی شهروندان کشور بر حقوق سیاسی‌شان نظارت نماید.

علاوه بر صلاحیت نظارتی کمیسیون مطابق قوانین مذکور، قانون انتخابات در مواد مختلفی به حق کمیسیون حقوق بشر در مشاهده از روند انتخابات تاکید نموده است. مطابق ماده چهارم این قانون کمیسیون حقوق بشر من حیث «شخص حکمی داخلی»، در جمله «مشاهدان» انتخابات قرار می‌گیرد و حق مشاهده انتخابات را دارا می‌باشد.<sup>E</sup> همچنین مطابق پنجاه و پنجم این قانون، کمیسیون حقوق بشر می‌تواند از روند انتخابات گزارش تهیه نماید.<sup>F</sup> البته

طبق مواد ۵۸ قانون اساسی، ماده ۱، ۶ و ۲۴ «قانون تشکیل، وظایف و صلاحیت‌ها»ی کمیسیون حقوق بشر که در بالا بحث گردید، باید اذعان داشت که تفکیک صلاحیت «مشاهده» و «نظارت» در قانون انتخابات مسئله‌ای است شاید متوجه سایر افراد و مراجع ناظر بر انتخابات باشد، اما این مسئله به تنهایی نمی‌تواند صلاحیت‌های ملی کمیسیون حقوق بشر را محدود سازد.

## روش جمع آوری معلومات

از آنجا که گزارشات کمیسیون حقوق بشر به استناد مدارک حقوقی بشری و قوانین ملی و بین‌المللی ارزیابی می‌گردد، گزارش حاضر نیز معلومات مورد نیاز خود را با توجه به کمیت و کیفیت تخطی‌ها از این چارچوب جمع‌آوری نموده است. گزارش حاضر بر اساس روش تحقیق پیمایشی تهیه گردیده است و بر توصیف وضعیت حقوق سیاسی و شفافیت انتخابات در روز انتخابات و جریان شمارش آرا و رسیدگی به شکایات تا اعلام نتایج نهایی تمرکز دارد. معلومات استفاده شده در این گزارش بر اساس چک لیستها و رهنمودهایی تنظیم و تهیه شده است که به همکاران ناظر کمیسیون از جریان روز رأی‌دهی، شمارش آرا، پروسه رسیدگی به شکایات، بازشماری آرا و اعلام نتایج (ابتدایی و نهایی) دریافت نموده‌اند و گزارش داده‌اند.

در روز انتخابات این معلومات از طریق ۳۲۷ ناظر (۸۷ زن و ۲۴۰ مرد) دفتر مرکزی و ۱۴ دفتر ساحوی و ولایتی کمیسیون حقوق بشر به کمیته مرکزی نظارت از روز انتخابات در دفتر مرکزی ارسال گردیده و توسط همکاران بخش نظارت از حقوق سیاسی پردازش شده‌اند. معلومات به دست آمده از روز انتخابات به سه طریق از طریق گزارشات ارسال شده‌اند: نخست گزارشات دو ساعته روز انتخابات می‌باشد. بدین ترتیب که ناظران کمیسیون با مراجعه به مراکز رأی‌دهی تحت پوشش خود از لحظه بازگشایی، جریان عادی رأی‌دهی، فضای انتخابات و لحظه بسته شدن نظارت خود را بر اساس چکلیستی در این زمینه انجام می‌دهد. ناظران موظف بودند تا گزارشات خود را تنظیم و هر دو ساعت از طریق تلفون به کمیته مرکزی ارسال دارند. در روش دوم، ناظران باید گزارشات عاجل از وقایع و حوادث مهم مشاهده شده را فوراً به کمیته مرکزی اطلاع دهند. در روش آخر هم دفاتر ساحوی و ولایتی کمیسیون حقوق بشر، گزارش ارزیابی از جریان روز انتخابات برای هر ولایت تهیه کرده و به دفتر مرکزی ارسال می‌نمایند.

معلومات پس از روز انتخابات هم از طریق گزارشات ناظران بخش نظارت از حقوق سیاسی کمیسیون حقوق بشر در دفتر مرکزی و دفاتر ساحوی و ولایتی از سرتاسر کشور دریافت گردیده است. ناظران از طریق نظارت منظم از

دفاتر مرکزی و ولایتی کمیسیون انتخابات و کمیسیون شکایات درباره‌ی مواردی همچون نحوه‌ی شمارش آرا، شکایات، تفتیش، بازشماری و اعلان نتایج به بخش نظارت از حقوق سیاسی کمیسیون حقوق بشر ارسال شده و جمع‌آوری می‌گردد.

## مشکلات پیش روی گزارش

مسئله امنیت عمده‌ترین چالش پیش روی ناظران انتخابات در سرتاسر پروسه به ویژه در روز انتخابات بوده است. به طوری که در مناطق ناامن ناظران و مشاهدان امکان گشت و گذار و حضور در مراکز و محلات رأی‌دهی را نداشته و در نتیجه بدین وسیله برخی مناطق به طور کامل تحت نظارت نبوده‌اند و بنابراین معیار کافی برای سنجش وضعیت دسترسی مردم به حقوق سیاسی‌شان در چنین مناطقی فراهم نبوده و از سویی نیز زمینه ارتکاب تخطی و تقلب در انتخابات در نبود ناظران در مناطق ناامن مساعدتر می‌باشد.

شرایط اقلیمی و جغرافیایی مناطق مختلف افغانستان و نبود راه‌های مناسب مواصلاتی از مسائلی است که باعث عدم امکان دسترسی یا کندی دسترسی به تمامی مراکز و محلات رأی‌دهی شده است (جدول ۱). البته تجربه نشان داده است که این مسئله در کاهش مشارکت مردم در رأی‌دهی نیز تاثیر داشته است.



به علت عدم جواز به ناظران مرد در محلات رأی‌دهی زنانه و از سویی مشقت سفر برای ناظران زن برای رفتن به مراکز دورافتاده، صعب‌العبور و ناامن، بسیاری محلات رأی‌دهی زنانه نظارت نگردیدند و از وضعیت آنها گزارشی در دست نمی‌باشد. در نتیجه می‌توان گفت که به علت محدودیت‌های ذکر

شده، اطلاعات کامل از وضعیت مشارکت زنان و دسترسی‌شان به حقوق سیاسی از برخی مناطق کشور موجود نیست.

در مرحله شمارش آرا، رسیدگی به شکایات، جمع‌بندی و اعلام نتایج نیز برخی محدودیت‌ها از سوی نهادهای انتخاباتی در مقابل نظارت کامل ناظران و گزارشگران کمیسیون حقوق بشر قرار داشته که مانعی برای جمع‌آوری اطلاعات کامل این افراد از مقاطع مختلف انتخابات شده است. بسیاری از این محدودیت‌ها تحت مقررات لوایح، دستورالعمل‌ها و طرزالعمل‌های هر دو کمیسیون انتخابات و شکایات توجیه قانونی می‌گردید.

## بخش دوم: روز انتخابات

مطابق مادهٔ سی و سوم قانون اساسی افغانستان، «اتباع افغانستان حق انتخاب کردن و انتخاب شدن را دارا می باشند». همچنین مطابق ماده شصت و یکم این قانون رئیس جمهور با کسب اکثریت بیش از پنجاه فی صد آرای رای دهندگان از طریق رأی گیری آزاد، عمومی، سری و مستقیم انتخاب می گردد و این انتخابات به منظور تعیین رئیس جمهور جدید در خلال مدت سی الی شصت روز قبل از پایان کار رئیس جمهور برگزار می گردد.<sup>۱</sup> بنابراین دولت افغانستان به وسیله نهادهای برگزارکننده انتخابات در تاریخ ۱۶ حمل ال ۱۳۹۳ انتخابات ریاست جمهوری و شوراهای ولایتی را به منظور فراهم آوری دسترسی مردم به حقوق سیاسی شان در ۳۴ ولایت افغانستان برگزار نمودند.

روز انتخابات، روزی سرنوشت ساز برای یک ملت است تا از طریق مشارکت در آن شعور سیاسی خود را به نمایش گذارند. انتخابات مصداق عینی مفهوم دموکراسی است و تمرینی برای جوامع متکثر می باشد تا از طریق آن مردم سالاری را جایگزین فرقه گرایی و قوم مداری نمایند. نحوه انتخاب کردن و حمایت از فرد منتخب بر اساس شایستگی و عملکرد و نه بر اساس معیارهای سنتی قومی - مذهبی توسط اکثریت اقشار جامعه تنها از طریق «انتخابات آزاد، عمومی، سری و مستقیم» ممکن است و خوشبختانه تمهیدات برگزاری چنین رویدادی در قوانین نافذ افغانستان، به ویژه قانون اساسی گنجانده شده است و قانون اساسی کشور را به یکی از قوانین پیشرفته در منطقه تبدیل نموده است.

---

<sup>1</sup> ماده شصت و یکم قانون اساسی افغانستان



رفتن به پای صندوق‌های رای و انجام عمل انتخاب به شکل آزاد و عادلانه قدمی مطمئن برای تعیین سرنوشت سیاسی فرد می‌باشد و مفهوم هر فرد یک رای نه تنها به اهمیت نقش رای یک فرد در جامعه انسانی اشاره دارد، بلکه ارتباط مستقیم با آزادی بیان و آزادی تصمیم‌گیری همین فرد اشاره می‌کند. انتخابات به عنوان پیش‌زمینه ایجاد دموکراسی بوده و دموکراسی مبنایی است که بر اساس آن حقوق بشر به بهترین وجه حفظ می‌شود و نظامی سیاسی است که به بهترین وجه اعمال آزادانه‌ی حقوق فردی را اجازه می‌دهد.

به گفته کمیسیون انتخابات در انتخابات ۱۶ حمل ۱۳ بیش از ۲۰۰ هزار ناظر ملی و بین‌المللی نظارت کرده بود.<sup>۱</sup> علاوه بر کمیسیون حقوق بشر، هزاران ناظر از نهادهای جامعه مدنی فعال در انتخاب همچون انستیتیوت دموکراتیک ملی (NDI)، فیفا (FEFA)، تیفای (TEFA) و دموکراسی انترنشنل (DI)، AYNISO و مؤسسه مشارکت ملی افغانستان (ANPO) از این انتخابات نظارت فعال کرده و گزارشات مختلفی از نحوه برگزاری آن و چالش‌های موجود بر سر راه آن نشر کرده‌اند.

## (۱) مشارکت عمومی

برای تامین حقوق و آزادی‌های بشری، انتخابات باید در بستری سالم، آزاد و عادلانه برگزار گردد تا دسترسی مردم به حقوق و آزادی‌های اساسی‌شان در عرصه سیاسی تامین و بدین طریق زمینه روی کار آمدن حکومتداری خوب فراهم گردد. مشارکت<sup>۲</sup> مردم در پروسه انتخابات و دسترسی آنها به حقوق سیاسی‌شان امری است که بایستی در روز انتخابات فراهم شده و مورد نظارت قرار گیرد. لازمه دسترسی به حقوق سیاسی، برقراری مواردی همچون پابندی به قانون، امنیت و نبود تهدید، نبود جانبداری، تبعیض و تقلب، و رفع نیازهای تکنیکی و ایجاد زمینه مساعد برای نظارت و پاسخگویی می‌باشد. لذا در قدم نخست ایجاب می‌کند تا مشارکت مردم در روز انتخابات ۱۶ حمل ۱۳۹۳ بررسی گردیده و سپس موانع و چالش‌های پیش‌روی این مشارکت جمعی در عرصه سیاسی بررسی شود.

---

<sup>۱</sup> برگرفته از وبسایت رادیو آزادی:

کمیسیون انتخابات خاطر نشان ساخته است که به رغم شرایط نامساعد هوا و همچنین تهدیدات امنیتی حدود سه میلیون و پانصد هزار نفر از شرکت کنندگان در انتخابات ۱۳۹۳ تا ظهر روز انتخابات آراء خود را به صندوقها ریختند. همچنین به دلیل مشارکت بالای مردم، زمان شرکت در انتخابات از طرف کمیسیون مستقل انتخابات برای یک ساعت دیگر (تا ساعت ۵ بعد از ظهر) تمدید شد و سرانجام ۶,۸۹۲,۸۱۶ نفر تا پایان وقت انتخابات رای دادند. همچنین مشاهدات نشان می‌دهد که با وجود آن که مشکلات امنیتی از چالش‌های پیش روی مشارکت مردم به ویژه زنان در این انتخابات به شمار می‌رفت و بیشتر حوزه‌های رای گیری تحت تدابیر شدید امنیتی آغاز به کار کردند، اما باز هم مشارکت در بسیاری مراکز رأی‌دهی به حدی بوده است که قبل از آغاز به کار مراکز، صف‌های طولانی از رای دهندگان در هوای سرد و مرطوب پشت دروازه‌های مراکز رأی‌دهی منتظر استفاده از آرای خود بودند.

## مشارکت زنان

یکی از مسائل مهمی که در روند گذار جوامع سنتی به سوی دموکراسی مورد اهمیت قرار دارد، میزان مشارکت زنان در عرصه‌های مختلف به ویژه عرصه سیاسی می‌باشد. شاید بتوان ادعا کرد که انتخابات مهم‌ترین موضوعی است که زنان چه به عنوان رای‌دهنده و چه به عنوان نامزد می‌توانند توانمندی‌شان را همپای مردان در فعالیت‌های سیاسی عرضه نمایند. زنان با اشتراک فعال‌شان در انتخابات نشان می‌دهند که مصمم هستند تا در روند شکل‌گیری قدرت سیاسی در یک جامعه دموکراتیک سهم فعال و ارزنده داشته باشند. البته باید پذیرفت که معمولاً عرصه سیاست در جوامع سنتی محدودیت‌های بسیاری برای حضور زنان دارند. هنوز هم باورهای غلط سنتی، بافت مردسالارانه اجتماع، عدم آگاهی زنان از یک سو و تهدیدات امنیتی افراد مسلح غیرمسئول و مخالفان مسلح تندرو از سوی دیگر موانع عمده‌ای را بر سر مشارکت بانوان جامعه تلقی می‌گردد.

زنان افغانستان در طول ۱۲ سال بعد از سقوط طالبان، علی‌رغم تمام محدودیت‌ها، برای احقاق حقوق سیاسی‌شان تلاش کرده‌اند. با این حال، عرصه فعالیت در قالب احزاب سیاسی برای زنان محدود بوده است. زیرا بسیاری از احزاب سیاسی افغانستان بقایای احزاب سیاسی - نظامی دوران جهاداند و توسط رهبران مجاهدین ایجاد شده‌اند که تقریباً همه از جمله مردها به حساب آمده و بسیاری دارای گرایش‌های سنتی و تندروانه نسبت به زن بوده‌اند. با وجود مشکلات موجود، خوشبختانه زنان افغانستان دست کم دارای پشتوانه‌ی قانونی در تعهدات ملی و بین‌المللی افغانستان و قوانین ملی از جمله قانون اساسی این کشور برای دسترسی به حقوق سیاسی‌شان یافته است. همه

شهروندان افغانستان، بدون تفکیک و تمایز میان زن و مرد، مطابق حکم ماده ۳۳ قانون اساسی، «حق انتخاب کردن و انتخاب شدن را دارا می باشند.» و مطابق حکم ماده ۳۵ آن، «حق دارند به منظور تأمین مقاصد مادی و معنوی، مطابق به احکام قانون، جمعیت ها تاسیس نمایند» و نیز «حق دارند مطابق به احکام قانون، احزاب سیاسی تشکیل دهند...»

میزان مشارکت مردم در انتخابات سال ۱۳۹۳ چشمگیر بوده است. گزارش ها حاکی است که در پروسه ثبت نام رای دهندگان برای دریافت کارت های جدید، ۳,۸۰۸,۵۵۶ تن از واجدین شرایط جهت دریافت کارت رای جدید برای اشتراک در انتخابات ریاست جمهوری و شوراهای ولایتی سال ۱۳۹۳ ثبت نام کرده اند و از این میان ۲,۴۸۸,۵۲۶ آنرا مردها، ۱,۳۲۰,۰۳۰ زنان، و از میان ۲۹,۴۶۹ کوچی، ۸,۱۳۰ زن و ۲۱,۳۳۹ مرد تشکیل داده است. البته برای دستیابی به مجموع کارت های رای، میلیون ها کارتی را که در دوره های قبلی انتخابات توزیع شده بود نیز باید به ارقام بالا افزود، زیرا استفاده از آن کارت ها هم در این دوره معتبر می باشد.

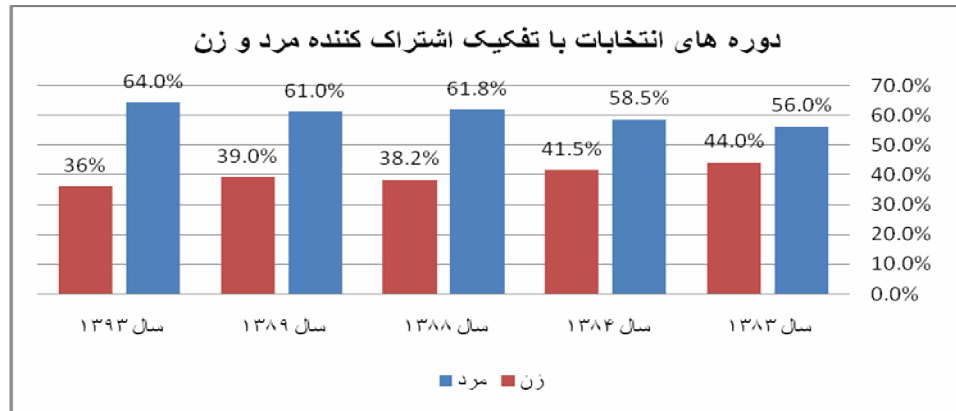
به اساس اظهارات مقامات کمیسیون مستقل انتخابات ۶,۸۹۲,۸۱۶ نفر در انتخابات ۱۶ حمل سال ۱۳۹۳ شرکت نمودند که ۶۴ درصد از شرکت کنندگان مرد و ۳۶ درصد دیگر زن بودند<sup>۱</sup>. هیچ زنی در فهرست نامزدان ریاست جمهوری قرار نداشته و از مجموع ۲,۵۹۱ نامزد شوراهای ولایتی که از این تعداد ۲۹۶ (۱۲٪) نامزد زن بوده اند، برای به دست آوردن مجموع ۴۵۸ کرسی شورای ولایتی ۳۴ ولایت کشور به رقابت پرداختند که از بین آنان به تعداد ۳۶۱ نامزد مرد و ۹۷ نامزد زن به اساس نتایج ابتدایی برنده کرسی های شورای ولایتی شناخته شدند<sup>۲</sup>.

با وجودی که آمارها نشان می دهند رقم اشتراک کنندگان این دوره نسبت به انتخابات پارلمانی ۱۳۸۹ که ۴,۲۷۱,۹۰۸ در آن اشتراک کردند بیشتر بوده است، نسبت اشتراک کنندگان زن به مرد در این انتخابات کاهش یافته است. متأسفانه این سیر نزولی نسبت مشارکت زن به مرد تقریباً از دوره اول انتخابات تا به حال ادامه داشته است (جدول ۱).

<sup>۱</sup> «اعلامیه مطبوعاتی کمیسیون مستقل انتخابات در مورد اعلام نتایج ابتدایی انتخابات ریاست جمهوری ۱۳۹۳»، ۶ ثور ۱۳۹۳

<sup>۲</sup> نتایج ابتدایی انتخابات شورای ولایتی سال ۱۳۹۳، برگرفته از وبسایت کمیسیون انتخابات:

<http://www.iec.org.af/fa/201206-23-06-11-53/pressr-fa/374-pc-primary-fa>



### جدول ۱- نسبت اشتراک زنان و مردان در دوره‌های مختلف انتخابات

در ارزیابی مقایسه‌ای میان انتخابات ۱۳۹۳ با انتخابات دوره‌های پیشین، می‌توان شفافیت بیشتری از روند مشارکت زنان در طول پنج انتخابات دست می‌آورد. بر اساس اطلاعات موجود از کمیسیون انتخابات، در اولین انتخابات ریاست جمهوری سال ۱۳۸۳، برای اولین بار یک زن نامزد ریاست جمهوری شد، حدود ۴۱.۵ درصد زنان برای شرکت در انتخابات ثبت نام کردند. این میزان در سال بعد برای اشتراک در انتخابات پارلمانی، به ۴۴ درصد رسید. ۲۷ درصد اعضای مجلس نمایندگان (۶۸ کرسی از مجموع ۲۴۹ کرسی)، و ۲۲.۵ درصد سنا (۲۳ کرسی از مجموع ۱۰۲ کرسی) در پارلمان را زنان تشکیل دادند و نزدیک به ۲۹ درصد از کرسی‌های شوراهای ولایتی (۱۲۱ کرسی از مجموع ۴۲۰ کرسی) را در دور قبلی در اختیار خود داشتند.<sup>۱</sup>

به اساس گزارش کمیسیون انتخابات، در دومین انتخابات ریاست جمهوری در سال ۱۳۸۸، در میان ۴۱ تن نامزد دو نامزد زن نیز قرار داشته و از میان ۳,۱۸۰ تن از نامزدان شوراهای ولایتی حدود ۳۳۳ تن آنان را زنان تشکیل دادند. در انتخابات ۱۳۸۸، حدود ۴۷,۰۰۰ تن از زنان به عنوان کارمندان انتخاباتی در سراسر کشور به صورت موقتی استخدام شده بودند که ۳۹ درصد مجموع کارمندان موقت انتخاباتی را تشکیل دادند. نزدیک به ۶۲,۰۰۰ تن از زنان در این انتخابات به عنوان ناظر انتخابات شرکت کردند که ۲۲ درصد مجموع ناظران انتخابات را شامل می‌شدند.<sup>۲</sup> همچنین ۳۸.۷۵ درصد از مجموع رای دهندگان در انتخابات ۱۳۸۸ را نیز زنان تشکیل دادند.

<sup>۱</sup> پیشرفت برای زنان پیشرفت برای همه است، سایت یونیفم به این آدرس:

[http://www.unifem.org/afghanistan/media/pubs/08/factsheet\\_DR.html](http://www.unifem.org/afghanistan/media/pubs/08/factsheet_DR.html)

<sup>۲</sup> کمیسیون انتخابات افغانستان، دریافت شده از سایت رسمی آن به این آدرس:

در دومین انتخابات پارلمانی سال ۱۳۸۹ هم، به اساس گزارش کمیسیون انتخابات، حدود ۴.۳ میلیون نفر در انتخابات شرکت کردند که حدود ۳۹ درصد (۱,۵۷۹,۴۶۸ نفر) آنان را زنان تشکیل داده که اندکی کاهش را نسبت به انتخابات گذشته نشان می‌داد. در این انتخابات حدود ۴۱۳ تن از زنان به عنوان نامزد در انتخابات سهم گرفته که این عدد حدود یک چهارم مجموع نامزدان بود. در نتیجه این انتخابات حدود ۶۹ زن به مجلس نمایندگان راه یافتند. هرچند در این دور یک کرسی بیشتر به زنان اختصاص یافته است، اما در این دور تنها ۱۲ تن در رقابت با مردان و بدون استفاده از سهمیه ۲۵ درصدی، به پارلمان راه یافتند، در حالی که در انتخابات پارلمانی گذشته، ۲۹ نفر در رقابت با مردان به پارلمان راه یافته بودند.<sup>۱</sup> این نکته بیانگر آن است که زنان این بار با محدودیت بیشتر و شانسی کمتری مواجه بوده اند.

## ۲) چالش‌های مقابل بهره‌مندی از حقوق سیاسی در روز انتخابات

یافته‌های ناظران کمیسیون حقوق بشر در روز انتخابات شامل چالش‌های بسیاری بر سر راه مشارکت مردم و دسترسی‌شان به حق تعیین سرنوشت‌شان در انتخابات می‌باشد که این موانع به طور عمده به دو دسته الف) تخطی و تخلف و ب) نارسایی‌ها قابل تفکیک می‌باشد.

### الف - تخطی و تخلف

براساس مشاهدات کمیسیون حقوق بشر که توسط ۳۲۷ مشاهد از جریان انتخابات ۱۶ حمل ۱۳۹۳ در نزدیک به ۳۰ ولایت کشور از ۱۵۸۴ محل رأی‌دهی، صورت گرفت. تخطی‌ها و تخلفات انتخاباتی مشاهده شده با توجه به نوعیت آنان تفکیک و در استناد با ساختارها و مبانی قانونی، مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است. بنابر قانون انتخابات مبنای تفکیک تخطی و تخلف بر عمدی یا سهوی بودن مورد مشاهده شده می‌باشد.<sup>G</sup> با توجه به

---

[http://www.iec.org.af/results\\_10/pdf/turnout\\_summary\\_4all.pdf?phpMyAdmin=5918814359a9c7d86aecbc64a35a592d](http://www.iec.org.af/results_10/pdf/turnout_summary_4all.pdf?phpMyAdmin=5918814359a9c7d86aecbc64a35a592d)

<sup>1</sup> بنیاد انتخابات آزاد و عادلانه افغانستان (فیفا)، گزارش بخش زنان در انتخابات ولسی جرگه سال ۱۳۸۹، به این آدرس:

<http://www.fefa.org.af/dari/fardireport/Women%20and%202010%20Parliamentary%20Elections%20Dari.pdf>

گزارش‌های مشاهدان کمیسیون از مراکز نظارت شده، به طور کلی ۲۷۷ مورد تخلف مستقیم از قوانین انتخاباتی در روز ۱۶ حمل ۱۳۹۳ در محلات رأی‌دهی شناسایی شده که در ۱۰ شکل عمده در زیر دسته‌بندی گردیده‌اند:

۱. دیر باز شدن مراکز؛
۲. زود بسته شدن مراکز؛
۳. پر شدن صندوق رای، به صورت غیر قانونی؛
۴. مشاهده کمپاین به نفع نامزد مشخص؛
۵. مداخله نیروهای امنیتی و کارمندان دولت در روند انتخابات؛
۶. جانبدارانه عمل نمودن کارمندان کمیسیون؛
۷. رأی دادن افراد زیر سن؛
۸. رأی دادن مکرر؛
۹. کمبود اوراق رأی‌دهی؛
۱۰. جلوگیری از حضور ناظران و مشاهدان.

### (۱) دیر باز شدن مراکز رأی‌دهی

کمیسیون انتخابات مبنی بر ماده ۵۶ قانون انتخابات<sup>۱</sup> و ماده ۳ لایحه پروسه رأی‌دهی<sup>۲</sup>، تقویم انتخاباتی ۱۳۹۳ را تهیه و قبلاً به نشر سپرده است. بر اساس این تقویم که از طریق وب‌سایت این کمیسیون به نشر رسیده بود، ۱۶ حمل سال ۱۳۹۳ به عنوان روز انتخابات ریاست جمهوری و شوراهای ولایتی اعلان گردیده بود.<sup>۳</sup>

همچنین بر اساس متن «خلاصه رهنمود رأی‌دهی و شمارش آراء» و اوراق معلوماتی انتخابات ۱۳۹۳ که از سوی کمیسیون انتخابات به نشر رسیده است، ساعت ۷ صبح به عنوان لحظه‌ی آغاز برنامه‌ی رأی‌دهی و ساعت ۴ عصر زمان ختم برنامه‌ی رأی‌دهی اعلان گردیده بود.<sup>۱</sup>

<sup>۱</sup> آغاز و ختم رأی‌دهی مطابق به تقویم انتخابات، از طرف کمیسیون، تعیین می‌گردد. (بند اول ماده ۵۶ قانون انتخابات)  
<sup>۲</sup> کمیسیون روز رأی‌دهی را در تقویم انتخاباتی مشخص نموده، زمان آغاز و ختم رأی‌دهی را به اطلاع عامه می‌رساند. (بند اول ماده ۳ لایحه پروسه‌ی رأی‌دهی)

<sup>۳</sup> <http://www.iec.org.af/fa/timeline-fa>

این اعلان در حقیقت مبنی قانونی زمان آغاز و ختم برنامه‌ی رأی‌دهی در روز انتخابات بوده و مسئولان تمامی مراکز و محلات رأی‌دهی را که از سوی کمیسیون انتخابات مؤظف گردیده بودند، مکلف به رعایت دقیق و به موقع زمان آغاز و ختم برنامه‌ی انتخابات می‌کند.

براساس مواد قانونی متذکره و همچنین تقویم انتخاباتی و نیز اعلان رسمی کمیسیون انتخابات از طریق رسانه‌ها، هر مرکز یا محل رأی‌دهی که زمان آغاز و ختم برنامه‌ی رأی‌دهی را رعایت ننموده باشد، مرتکب تخلف انتخاباتی گردیده و می‌تواند مورد تعقیب قانونی قرار گیرد.

رعایت دقیق تقویم انتخاباتی، یکی از موضوعات بسیار مهم روز انتخابات می‌باشد که در صورت عدم رعایت زمینه را برای ضایع شدن حق انتخاب شهروندی، فراهم نموده و عملاً فرصت شرکت در انتخابات و استعمال حق رای را برای شهروندان کشور محدود نموده و از بین می‌برد.

گزارش‌های مشاهدان کمیسیون حقوق بشر از روز انتخابات، نشان می‌دهد که تعدادی زیاد از مراکز رأی‌دهی در روز انتخابات با تأخیر ۱۰ دقیقه تا ۱ ساعت شروع به کار نموده‌اند.

همچنین مراکز نیز گزارش گردیده است که برنامه‌ی رأی‌دهی در آنها با تأخیر نزدیک به دو ساعت آغاز گردیده بود. به عنوان مثال یکی از این مراکز، مرکزی در ولایت قندهار که به نام «باغ پل مرکز» می‌باشد که ساعت ۸ و ۲۰ دقیقه صبح یعنی با یک ساعت و ۲۰ دقیقه تأخیر آغاز به کار نموده است. مثال دوم از مرکزی دیگری در ناحیه‌ی دوم شهر کابل است که تا ساعت ۹ قبل از ظهر یعنی دو ساعت بعد از آغاز برنامه‌ی رأی‌دهی، نتوانسته بود حتی مواد مورد نیاز که شامل اوراق رأی‌دهی، رنگ و ... می‌باشد را انتقال داده و برنامه‌ی رأی‌دهی را آغاز نماید.

گزارش‌های مشاهدان کمیسیون حقوق بشر که توانسته‌اند از ۱۵۸۴ محل انتخاباتی در ۱۶ حمل مشاهده به عمل آورند، نشان می‌دهد که در ۵۳ مرکز، آغاز برنامه‌ی رأی‌دهی به موقع شروع نگردیده و تأخیر داشته است. به این ترتیب می‌توان گفت که در حدود ۳.۳٪ از مراکز رأی‌دهی مورد مشاهده کمیسیون حقوق بشر، دیرتر از وقت معینه آغاز بکار نموده‌اند.

---

<sup>1</sup>[http://www.iec.org.af/pdf/factsheets-014/dari/faq\\_vo ng.pdf](http://www.iec.org.af/pdf/factsheets-014/dari/faq_vo ng.pdf)

## (۲) زود بسته شدن مراکز رأی‌دهی

بند دوم ماده ۵۶ قانون انتخابات<sup>۱</sup> و بند ۶ و ۷ لایحه‌ی پروسه رای دهی<sup>۲</sup> صلاحیت تعیین زمان ختم برنامه‌ی رأی‌دهی را همانند زمان آغاز آن به کمیسیون انتخابات واگذار نموده است. به تاسی از این صلاحیت، کمیسیون انتخابات ضمن نوشته‌ای در بخش اوراق معلوماتی کمیسیون که در وبسایت آن موجود است و همچنین خلاصه رهنمود رأی‌دهی و شمارش آرا، ساعت ۴ عصر روز ۱۶ حمل ۱۳۹۳ را زمان ختم برنامه‌ی رأی‌دهی اعلان نموده بود.<sup>۳</sup> همچنین بر اساس مواد قانونی متذکره این زمان تا دو ساعت در یک یا چند مرکز رأی‌دهی در صورت ایجاب و بر اساس صلاح دید مسئولان کمیسیون انتخابات، قابلیت تمدید را نیز دارد. لذا در انتخابات ۱۶ حمل ۱۳۹۳ شاهد تمدید یک ساعته‌ی زمان انتخابات به دلایلی که توسط کمیسیون در همان زمان اعلان گردید، تا ساعت ۵ عصر بودیم.

ساختارهای حقوقی ضمن اینکه راهکارهای قانونی یک برنامه‌را روشن می‌کند، طبعاً با توجه به ویژگی‌هایی که دارند، دارای ضمانت اجرایی نیز می‌باشد و با مؤیدهای تطبیقی همراه خواهد بود؛ به شکلی که هرگونه تخلف و تخطی از آنها به عنوان تخلف یا تخطی، قابل پیگیری می‌باشد. بنابراین واضح است که عدم رعایت زمان تعیین شده توسط کمیسیون انتخابات نوعی تخلف بوده و بایستی از سوی این نهاد پاسخ داده شود.

گزارش‌های کمیسیون حقوق بشر از جریان انتخابات در روز ۱۶ حمل، نشان می‌دهد که در چند ولایت تعدادی از مراکز رأی‌دهی (۵ مرکز) قبل از وقت تعیین شده بسته شده و در نهایت موجب محدود شدن فرصت‌های دسترسی مردم به حق رأی‌دهی که یکی از مهم‌ترین بخش‌ها و مصادق حقوق سیاسی - شهروندی می‌باشد، گردیده‌اند.

---

<sup>۱</sup> رئیس محل رأی‌دهی مکلف است بعد از پایان یافتن ساعت تعیین شده، آخر صف رأی‌دهندگان را نشانی و به آنها اجازه استعمال رأی را بدهد. (بند دوم ماده ۵۶ قانون انتخابات)

<sup>۲</sup> قبل از این که ختم رأی‌دهی اعلان گردد، آخر صف رأی‌دهندگان نشانی شده و به اشخاص حاضر در صف رأی‌دهندگان اجازه رأی‌دهی داده شود. بعد از اعلان وقت ختم رأی‌دهی هیچ شخصی نمی‌تواند به منظور رأی‌دهی به صف رأی‌دهندگان بپیوندد. کمیسیون می‌تواند با در نظر داشت اوضاع و ضرورت، فیصله نماید تا ساعات رأی‌دهی در یک یا چند مرکز رأی‌دهی یا حوزه، حد اکثر الی دو ساعت تمدید گردد. (بند ۶ و ۷ لایحه پروسه رأی‌دهی)

<sup>۳</sup> [http://www.iec.org.af/pdf/factsheets-014/dari/faq\\_vo ng.pdf](http://www.iec.org.af/pdf/factsheets-014/dari/faq_vo ng.pdf)



دو مرکز در ولایت فاریاب شامل مرکز «لیسه‌ی نسوان کوه صیاد» در شیرین نگاب و مرکز «لیسه‌ی ذکور دهنو» در خواجه سبزپوس و یک مرکز در ولایت کنر، نمونه‌های از این اتفاق‌اند که در روز انتخابات توسط مشاهدان کمیسیون گزارش گردیده بود. علت اصلی این کار (بسته شدن بی‌موقع مرکز رأی‌دهی) تمام شدن اوراق رأی‌دهی در مراکز، ذکر گردیده که نیم ساعت تا یک ساعت و سی دقیقه، زمان را در بر گرفته و زودتر بسته شده‌اند. میزان درصدی مراکز که زودتر از وقت تعیین شده، بسته گردیده است در تناسب با کل محلات مورد مشاهده‌ی کمیسیون (۱۵۸۴) نزدیک به ۰.۳٪ گزارش گردیده است.

### (۳) پرشدن صندوق رأی به صورت غیرقانونی:

طرز العمل‌ها و قوانین مربوط به انتخابات در مجموع روند جمع‌آوری آرای مردم را به صورت مشخص تعریف نموده و هرگونه انحراف از این روش متعارف و قانونی را تخطی و تقلب می‌داند. ماده ۳۳ قانون اساسی<sup>۱</sup> و نیز قانون انتخابات ضمن ماده‌های ۴ تا ۱۲ خود، همچنین خلاصه رهنمود رأی‌دهی و شمارش آرا که توسط کمیسیون انتخابات تهیه و نشر گردیده است، نحوه استفاده از رای را به عنوان یک حق شهروندی که از مصادیق مهم حقوق سیاسی می‌باشد را به صورت دقیق و روشن توضیح داده است. بر اساس این مواد قانونی هر شهروند کشور که سن ۱۸ سالگی را تکمیل نموده باشد، حق یک رای را به صورت مستقیم، سری و آزاد دارد. استفاده از این حق ضمن تشریفات خاصی توسط شخص رای‌دهنده صورت می‌گیرد که در نهایت برگه‌ی انتخابات توسط خود شخص رای‌دهنده در صندوق جمع‌آوری آرا، ریخته می‌شود. بنا بر این هرگونه جمع‌آوری آرا که در مغایرت با معیارهای توضیح شده در قانون انتخابات و طرز العمل‌های انتخاباتی، صورت گرفته باشد، قانونی نبوده و عملاً تقلب یا تخطی انتخاباتی، عنوان می‌گیرد.

گزارش‌های جمع‌آوری شده توسط مشاهدان کمیسیون از روز انتخابات نشان می‌دهد که به طور مثال در یکی از موارد صندوق‌های جمع‌آوری رای، توسط یک یا چند فرد مشخص به صورت غیرقانونی پر شده و شامل سیستم انتخابات گردیده است. در این مرکز که با شماره ۱۵۳ در ولسوالی بورکه ولایت بغلان موقعیت دارد، افراد مسلح

---

<sup>۱</sup> اتباع افغانستان حق انتخاب کردن و انتخاب شدن را دارا می‌باشند. شرایط و طرز استفاده از این حق توسط قانون تنظیم می‌گردد. (ماده ۳۳ قانون اساسی)

غیر مسئول علاوه بر این که صندوق‌های جمع‌آوری رای را به صورت غیرقانونی پر نموده، موظفین امنیتی را نیز مورد لت و کوب قرار داده‌اند. تناسب درصدی این مرکز با کل مراکز که مشاهدان کمیسیون در آن حضور یافته و از روند انتخابات مشاهده به عمل آورده و نظارت نموده‌اند، تقریباً ۰.۰۶٪ می‌باشد.

#### (۴) مشاهده کمپاین به نفع نامزد مشخص

قانون انتخابات ضمن تعریف روشن از برنامه‌های مبارزاتی انتخابات، زمان‌بندی مشخص و دقیقی را برای مبارزات انتخاباتی اعم از مبارزات انتخاباتی ریاست جمهوری، پارلمانی، شوراهای ولایتی، ولسوالی، قریه و شاروالی‌ها، اعلان نموده است. ماده‌های ۴، ۴۸ و ۵۱ این قانون از جمله ساختارهای قانونی‌اند که به صورت مشخص مبارزات انتخاباتی را تعریف و زمان‌بندی دقیق آن را اعلان و ممنوعیت مبارزات انتخاباتی یا کمپاین را در یک دوره مشخص ۴۸ ساعته‌ی قبل از روز انتخابات تسجیل نموده است.

قانون انتخابات از مبارزات انتخاباتی تعریف نموده می‌نویسد:

«مبارزات انتخاباتی: فعالیت‌های تبلیغاتی است که توسط احزاب یا ائتلاف احزاب سیاسی و یا نامزدان مستقل، به منظور جلب حمایت و کسب آرای بیشتر رای دهندگان صورت می‌گیرد». (بند ۱۶ ماده ۴ قانون انتخابات)

همچنین زمان مبارزات انتخاباتی به صورت جداگانه در ماده ۴۸ این قانون اینگونه توضیح گردیده است:

«میعاد مبارزات انتخاباتی برای نامزدان به ترتیب ذیل تعیین می‌گردد:

این مدت (۴۸) ساعت قبل از آغاز روز انتخابات، ختم می‌شود.

انتخابات ریاست جمهوری ۶۰ روز.

انتخابات ولسی جرگه ۳۰ روز.

انتخابات شورای ولایتی ۳۰ روز.

انتخابات شورای ولسوالی ۲۰ روز.

انتخابات شورای قریه ۱۰ روز.

انتخابات شاروال و مجالس شاروالی‌ها ۲۰ روز.»

همچنین ماده پنجاه و یکم قانون انتخابات از برداشته شدن مواد تبلیغاتی نامزدها ۴۸ ساعت قبل از روز انتخابات سخن می گوید: «کمیسیون، (۴۸) ساعت قبل از روز انتخابات جهت برداشتن مواد تبلیغاتی که در صد متری مراکز رای دهی به نمایش گذاشته شده باشد، دستور می دهد.»

بر اساس مستندات قانونی متذکره هرگونه کمپاین یا مبارزات انتخاباتی در ۴۸ ساعت قبل از روز انتخابات و همچنین در جریان روز انتخابات ممنوع بوده و تمامی مواد تبلیغاتی نامزدها از فاصله یک صد متری محل رأی دهی جمع آوری می گردد. همچنین هرگونه تبلیغ یا تشویق رای دهندگان به نفع نامزدی خاصی در روز انتخابات، ممنوع بوده و عدم رعایت موارد متذکره جزء تخلفات و تخطی های انتخاباتی محسوب می گردد.

مشاهدان کمیسیون حقوق بشر افغانستان که در روز انتخابات از ۱۵۸۴ محل رأی دهی مربوط به بیش از ۱۵۰۰ مرکز رأی دهی مشاهده به عمل آورده و گزارش تهیه نموده اند، موارد متعددی از این گونه تخلفات را مشاهده و گزارش نموده اند. براساس این گزارش ها در ۸۰ مرکز رأی دهی کمپاین یا تبلیغات به نفع برخی از نامزدها جریان داشته، یا هم مواد تبلیغاتی برخلاف قانون در محدوده ۱۰۰ متری محل رأی دهی، دیده شده است که تناسب آن با کل محلات مورد مشاهده کارمندان کمیسیون حقوق بشر، تقریباً به ۵٪ می رسد.

### (۵) مداخله نیروهای امنیتی و کارمندان دولت در روند انتخابات

فرمان شماره ۷۳ مورخ ۱۳۹۲/۷/۱۱ و فرمان شماره ۷۷ مورخ ۱۳۹۲/۷/۱۱ رئیس جمهور، هرگونه مداخله در انتخابات را از سوی نیروهای امنیتی کشور و مامورین ملکی دولت، ممنوع نموده و مسئولیت های مشخصی را به هدف تامین امنیت انتخابات و ایجاد سهولت های لازم و ضروری جهت برگزاری یک انتخابات خوب و سالم به آن ها، هدایت داده است.

در بخش از فرمان شماره ۷۳ آمده است:

«وزارت های دفاع ملی و امور داخله و ریاست عمومی امنیت ملی، مکلف اند به منظور تامین امنیت مطمئن کارکنان و دفاتر مرکزی و ولایتی کمیسیون مستقل انتخابات، مراکز ثبت نام رای دهندگان، مراکز رأی دهی و شمارش آراء و اشتراک فعال مردم در انتخابات، تدابیر لازم را اتخاذ نمایند تا انتخابات ریاست جمهوری و شوراهای ولایتی به بهترین وجه آن برگزار گردد» (فقره اول ماده اول فرمان شماره ۷۳ مورخ ۱۳۹۲/۷/۱۱ رئیس جمهور)

ماده دوم این فرمان به اصل بی طرفی نیروها نظامی و امنیتی کشور تأکید نموده می نویسد:

«نیروهای امنیتی وظایف محوله مرتبط به تامین امنیت انتخابات را مطابق احکام نافذ و با رعایت اصل بی طرفی اجراء نموده و از هیچ یک از نامزدان، احزاب و ائتلاف احزاب سیاسی، طرفداری نه نمایند.» (ماده دوم فرمان)

همچنین در بخشی از ماده اول فرمان شماره ۷۷ که خطاب به مقامات و کارکنان دولتی صادر گردیده است، مواردی لیست شده که از اهمیت خاصی در انتخابات برخوردار بوده و شامل اصول زیر می باشد:

«۱- همکاری لازم با کمیسیون مستقل انتخابات در صورت مطالبه و اجرای وظایف محوله مرتبط به فعالیت های انتخاباتی به اسرع وقت ممکن؛

۲- رعایت اصل بی طرفی حین اجرای وظایف محوله مرتبط به فعالیت های انتخاباتی؛

۳- عدم مداخله در امور انتخابات؛

۴- اجتناب از اعمال نفوذ بر رای دهندگان به مقصد اظهار یا افشای رای آنها یا وادار ساختن ایشان به رای دادن به نامزد معین و یا ارتکاب هر نوع عملی که موجب اخلال آزادی، سری بودن و مستقیم بودن آرای رای دهندگان گردد» (بخشی از ماده اول فرمان شماره ۷۷ مورخ ۱۳۹۲/۷/۱۱ رئیس جمهور)

براساس مفادات هر دو فرمان رئیس جمهور، نیروهای امنیتی ملی و مقامات و کارکنان دولتی مکلف به تامین امنیت و ایجاد سهولت در پروسه ی انتخابات بوده و حق دخالت در امور انتخاباتی را ندارند. بنا بر این اگر در موردی، یکی از اعضای مربوط به نیروهای امنیتی به شمول وزارت دفاع، وزارت داخله و ریاست امنیت ملی یا یکی از مقامات و کارکنان دولتی در روند انتخابات دخالت نموده باشد، نقض قانون نموده و از دیدگاه حقوقی مستوجب پیگرد و مجازات می باشد، ضمن این که آرای ریخته شده در صندوق محل مربوطه نیز نیازمند بررسی دقیق و قانونی از سوی کمیسیون انتخابات و کمیسیون سمع شکایت های انتخاباتی، خواهد بود.

مشاهدات مؤظفین کمیسیون حقوق بشر از روند رای گیری در روز انتخابات نشان می دهد که حد اقل در ۴ مورد از سوی نیروهای امنیتی یا مقامات و کارمندان دولتی در روند انتخابات مداخله صورت گرفته است. دو مرکز رأی دهی در ولسوالی دند ولایت قندهار و یک مرکز در ولسوالی میرامور ولایت دایکنندی از نمونه های اندک که از سوی قوماندان امنیه و ولسوال ولسوالی، در امر انتخابات دخالت صورت گرفته است. در ولسوالی دند ولایت قندهار

کارمندان کمیسیون انتخابات به گروگان گرفته شده و مجبور به رای دادن به یکی از نامزدها می‌شوند. همچنین در ولسوالی میرامور ولایت دایکندی، شخص ولسوال در یکی از مراکز حضور یافته و مردم را به رای دادن به یکی از نامزدان مشخص، تشویق نموده است.

بنا بر این دایره تحت پوشش نظارت و مشاهده‌ی کمیسیون حقوق بشر در روز انتخابات، نشان می‌دهد که حد اقل در ۰.۲۵٪ از محلات تحت نظارت کمیسیون، دخالت نیروهای امنیتی و مقامات و کارمندان دولتی به مشاهده رسیده است.

## (۶) جانبداری کارمندان کمیسیون

مواد ۶۸، ۶۹ و ۷۰ قانون انتخابات به موارد تخلف و تقلب در انتخابات و همچنین مجازات مرتکبین تخلف و تقلب که عمدتاً مجازات نقدی پیش بینی گردیده است، ارتباط دارند. در ماده ۶۸ بخش از تخلفات و تقلبات انتخاباتی لیست گردیده است که در بسیاری از آنها با توجه به زمینه‌ی که برای کارمندان کمیسیون انتخابات فراهم می‌باشد، دست داشتن آنان در تخلف و تقلب یا جانبداری، نسبت به سایر مردم، بیشتر متصور است. لذا گفته می‌توانیم که بر اساس این ماده‌های قانون انتخابات هرگونه تخلف و تقلب در انتخابات از سوی هر کسی به شمول کارمندان کمیسیون انتخابات روند سلامتی انتخابات را متضرر نموده و قابل پیگرد، قانونی می‌باشد.

همچنین خلاصه‌ی رهنمود رأی‌دهی و شمارش آراء، مسئولیت‌های کارمندان کمیسیون انتخابات را به وضاحت لیست نموده و هرگونه جانبداری از سوی این کارمندان را ممنوع نموده است.

داده‌های مشاهده‌ی کمیسیون حقوق بشر از روز انتخابات، نشان می‌دهد که حد اقل در ۲۹ محل رأی‌دهی از ۱۵۸۴ محل که ۱.۸٪ مجموع محلات تحت پوشش را احتوا می‌کند، کارمندان کمیسیون انتخابات، جانبدارانه و به نفع یکی از نامزدها، عمل نموده‌اند.

یکی از محلات در ولسوالی ناوه ولایت هلمند که در آن رئیس محل رأی‌دهی، به نفع یکی از نامزدها کمپاین نموده است، مرکز مکتب لیس‌ی منه‌اج السراج در ولایت سرپل که کارمندان کمیسیون انتخابات به کسانی که سواد نداشته است راهنمایی غلط می‌نمودند، چندین مرکز در ولسوالی‌های ولایت دایکندی که رئیس محل و در برخی موارد سایر کارمندان محلات رأی‌دهی، مردم را به رای دادن به نفع یکی از نامزدان تشویق نموده‌اند، مرکز کلینیک

بالاده در ولایت پکتیا که کارمندان این مرکز در مشارکت با مردان محل، تصمیم به جواز رای نیابتی مردان بجای زنان گرفته و عملاً اجازه دادند تا مردان بجای زنان به صورت نیابتی رای دهند، از نمونه‌های دخالت کارمندان کمیسیون مستقل انتخابات در پروسه رأی‌دهی بوده و برخورد جانبدارانه‌ی آنان را نشان می‌دهند.

## (۷) رأی‌دادن افراد زیر سن:

براساس ماده ۳۳ قانون اساسی هر تبعه‌ی کشور حق اشتراک در انتخابات را به عنوان رای دهنده و رای گیرنده دارد. ولی این حقوق محدودیت‌های را نیز دارد که مهم‌ترین این محدودیت‌ها، سن قانونی اشتراک در انتخابات می‌باشد.

سن اشتراک شهروندان در انتخابات به عنوان نامزد یا رای گیرنده نسبت به هر پست، متفاوت بوده و برای موقعیت‌های مختلف، سن مشخصی پیش‌بینی گردیده است

مثلاً کسی که برای مقام ریاست جمهوری خودش را نامزد می‌کند می‌بایست در زور نامزد شدن سن ۴۰ سالگی را تکمیل نموده باشد. همچنین کسانی که برای عضویت در پارلمان نامزد می‌گردد سن ۲۵ سالگی، نامزد مجلس سنا ۳۵ سالگی، داوطلبان عضویت در شورای ولایتی نیز سن ۲۵ سالگی و نامزد شاروالی‌ها سن ۳۰ سالگی را حین ثبت نام، تکمیل نموده باشند<sup>۱</sup>.

و اما کسانی که در انتخابات به عنوان رای دهنده شرکت می‌نمایند، مبتنی بر ماده ۱۲ قانون انتخابات باید واجد شرایط آتی باشد:

تابعیت افغانستان را داشته باشد.

سن (۱۸) سالگی را در روز انتخابات تکمیل نموده باشد.

به حکم قانون یا محکمه ذیصلاح از حقوق مدنی محروم نگردیده باشد.

اسم وی در لست رای دهندگان ثبت شده باشد.

---

<sup>1</sup> ماده‌های ۱۳ تا ۱۷ قانون انتخابات

همچنین ماده‌ی ششم این قانون تکمیل سن ۱۸ سالگی را در مورد رای‌دهندگان که از تذکره‌ی برقی استفاده خواهند نمود.

تأیید نموده و خلاصه رهنمود رأی‌دهی و شمارش آرا که از سوی کمیسیون انتخابات به نشر رسیده است، نیز بر این شرایط به طور مؤکد اشاره نموده است.

به همین دلیل رای‌دادن افراد زیر سن قانونی (تکمیل سن ۱۸) اعتبار نداشته و از لحاظ قانون، ممنوع بوده و تخلف انتخاباتی محسوب می‌گردد. مشاهدات کمیسیون حقوق بشر در روز ۱۶ حمل از روند انتخابات، مواردی از این گونه تخلف انتخاباتی را لیست نموده است که به ۱۲ مورد می‌رسد. براساس گزارش‌های دریافتی دو محل در دو ولسوالی دامن و ارغنداب ولایت قندهار و یکی از محلات شهر قندهار بنام زرغونه انا، مرکز فاضل بیک آب‌رسانی در شهر کابل و مرکز سلطان راضیه غوری در مرکز ولایت غور، شامل این محلات می‌گردد.

بنا بر این از ۱۵۸۴ محل رأی‌دهی که مورد مشاهده کارمندان کمیسیون حقوق بشر افغانستان در روز ۱۶ حمل ۱۳۹۳ قرار گرفته است ۱۲ مورد رای‌دادن کودکان زیر سن در ۱۲ مرکز به مشاهده رسیده است که تناسبش با کل مراکز رأی‌دهی ۰.۷۵٪ می‌باشد.

## (۸) رأی‌دادن مکرر،

هر شهروند کشور همان گونه که حق شرکت در انتخابات را دارد مبتنی بر فقره‌ی سوم ماده‌ی ۶ قانون انتخابات، هر رای دهنده در انتخابات دارای حق، یک رای بوده که می‌تواند آنرا بلاواسطه برای نامزد مورد نظر (خویش) استعمال نماید.

بنا بر این، استعمال مکرر این حق در پروسه‌ی واحد رأی‌دهی، مجاز نبوده و مرتکبین آن، قانون انتخابات را نقض نموده‌اند.

استعمال مکرر حق رای توسط یک شهروند ممکن به دو روش صورت گیرد. نخست این که یک شهروند کشور با استفاده از یک کارت رأی‌دهی یا تذکره‌ی برقی، چندین بار در یک انتخابات رای دهد. دوم این که یک شهروند در آن واحد دو یا بیشتر از دو کارت رأی‌دهی در اختیار داشته باشد که با استفاده از آنها در یک انتخابات، مکرراً رای دهد. در هر دو صورت این عمل تخلف انتخاباتی بوده و نقض قانون انتخابات محسوب می‌گردد.

کمیسیون انتخابات در تمامی انتخابات‌های گذشته شیوه‌های جلوگیری از استعمال مکرر رای را امتحان نموده است که استفاده از رنگی که به سادگی پاک نمی‌گردد، روی یکی از انگشتان دست رای‌دهنده یکی از مهم‌ترین این راهکارها محسوب می‌گردد. با تمام این‌ها، در تمامی انتخابات‌های گذشته از تکرر رای توسط یک شهروند گزارش گردیده و در مواردی این کار باعث باطل شدن آرای زیادی نیز گردیده است. در انتخابات ۱۶ حمل ۱۳۹۳ نیز گزارش‌های متعددی از رای دادن یک شهروند به صورت مکرر، داریم که استفاده از کارت‌های جعلی، رنگ نه‌مودن انگشت دست و در نهایت فراهم آوری شرایط استعمال دوباره‌ی رای، از مهم‌ترین مواردی‌اند که گزارش گردیده است.

در ولسوالی سیدکرم ولایت پکتیا شخصی وارد مرکز رأی‌دهی شده و با استفاده از زور، تمام ناظران و مشاهدان را بیرون کشیده و با کشیدن پرده‌های اتاق ۲۵۰۰ کارت جعلی رأی‌دهی را استعمال نموده است.

همچنین در ولسوالی سید خیل ولایت پکتیا ۵۰ کارت جعلی از نزد یکی از شهروندان بدست آمده است که می‌خواست با استفاده از آن، رای مکرر دهد.

در مرکز «حضرت سلطان» واقع مرکز ولایت سمنگان تعدادی زیادی از مردم بررغم استعمال رای، انگشت‌شان را رنگ نمی‌زده است.

همچنین در ولسوالی شهرستان ولایت دایکندی یک نفر دوبار رای داده است.

به همین ترتیب موارد متعددی از استعمال مکرر رای و استفاده از کارت جعلی، گزارش گردیده است که ۶ مورد آن به صورت مشخص توسط مشاهدان کمیسیون حقوق بشر لیست گردیده و نسبت آن با کل محلات تحت پوشش مشاهده‌ی کمیسیون ۰.۳۷٪ می‌باشد.

## (۹) کمبود اوراق رأی‌دهی

به تاسی از مفاد بند سوم ماده ۲، بندهای ۴، ۷ و ۸ ماده ۴ و همچنین خلاصه رهنمود رأی‌دهی و شمارش آرا، و ماده دوم لایحه پروسه‌ی رأی‌دهی، کمیسیون انتخابات وظیفه دارد تا قبلاً حوزه‌های انتخاباتی را تعیین و با توجه به معیارهای خاص که شامل جمعیت، وضعیت جغرافیایی و فاصله‌های مسیر خانه تا مرکز رأی‌دهی، می‌گردد، مراکز و



محلات رأیده‌ی را نیز تعیین نماید. تعیین محلات و مراکز رأیده‌ی مطابق با داده‌های متذکره از مسئولیت‌های کمیسیون است که می‌بایست دقیق و محاسبه شده انجام شود، به طوری که در نهایت هیچ شهروند کشور به دلیل مشکلات ناشی از آن، از حق رای خویش محروم نگردد.

بر اساس لوایح و رهنمودهای کمیسیون در هر محل رأیده‌ی باید ۶۰۰ برگه رای وجود داشته باشد. نبود و کمبود آرا در مراکز و محلات رای به عنوان یکی از مهم‌ترین و جدی‌ترین چالش‌های انتخاباتی باعث عدم دسترسی برابر بسیاری از شهروندان به حق رای‌شان و به حق تعیین سرنوشت سیاسی‌شان در روز انتخابات شده بود. مسئولیت این مسئله از نگاه حقوقی بر عهده کمیسیون انتخابات است که عهده‌دار برگزاری انتخابات شفاف، آزاد و عادلانه می‌باشد. اما از سویی دیگر ریشه این مشکل را می‌توان در نبود نظام جامع آمار و نفوس در کشور ردیابی نمود. لذا در بخش بعدی، در مورد کمبود و نارسایی نیز این به این وجهه قضیه پرداخته می‌شود.

در جدول ۴ فهرست ولایاتی را می‌توان یافت که در روز انتخابات با کمبود اوراق رای مواجه شده بودند. در این فهرست از دو ولایت مرکزی کشور به همراه ولایت کابل بیشترین گزارش کمبود اوراق رای به دفتر مرکزی ارسال شده است. مشارکت مردمی اعم از زن و مرد در دوره‌های پیشین به خوبی نشان می‌دهد که در برخی ولایات از جمله ولایت مرکزی کشور میزان مشارکت زن و مرد همواره چشمگیر بوده است و در دور پیشین انتخابات نیز این مناطق از جمله مناطقی بودند که دچار کمبود اوراق رای بودند. نکته جالب آن است که حتی در شهر کابل از ۶ مورد کمبود اوراق، ۳ مورد آن تنها در یک ناحیه کابل (ناحیه ۱۳) اتفاق افتاده است و این در حالی است که ناظران کمیسیون حقوق بشر از ۱۹ ناحیه و در مجموع ۳۳۶ مرکز شهر کابل نظارت داشته و تنها ۲۰ تای آنها در ناحیه ۱۳ قرار داشتند.

## **(۱۰) جلوگیری از حضور ناظران و مشاهدان و تخلفات مربوط به شمارش آرا در محلات و**

### **مراکز رأیده‌ی:**

ماده‌های ۵۳ و ۵۷ قانون انتخابات روند حفاظت از آرای مردم و جلوگیری از سوء استفاده از اوراق رای و سایر مواد انتخاباتی و همچنین شمارش آرا را در حضور ناظران و مشاهدان که کارت نظارت و مشاهده را قبلاً از سوی کمیسیون دریافت نموده‌اند، به عهده کمیسیون انتخابات گذاشته است.

«کمیسیون مکلف است، به منظور جلوگیری از سوء استفاده از ورق رای، صندوق و سایر مواد انتخاباتی قبل و بعد از روز رای دهی تدابیری را که شامل بسته بندی، مهر، علامه گذاری، طرز بستن، انتقال، نگهداری و چگونگی باز نمودن آن در حضورداشت ناظران و مشاهدان می‌باشد، طبق طرزالعمل جداگانه اتخاذ نماید.» (ماده ۵۳ قانون انتخابات)

«شمارش آراء در محل رای دهی صورت می‌گیرد.»

کمیسیون مکلف است نتایج شمارش آراء را با تفکیک محل، مرکز و حوزه اعلام نماید.» (بند ۱ و ۲ ماده ۵۷ قانون انتخابات)

ماده ۵۵ قانون انتخابات نیز صلاحیت‌ها و مکلفیت‌های قانونی ناظران و مشاهدان را به تفصیل بیان نموده و حضور در روند انتخابات، مراکز و محلات رأی‌دهی و شمارش آراء و همچنین دسترسی به معلومات مطابق طرزالعمل که از سوی کمیسیون انتخابات تهیه گردیده است را جزء حقوق قانونی این افراد محسوب می‌دارد.<sup>H</sup>

خلاصه‌ی رهنمود رأی‌دهی و شمارش آراء، دستورالعمل بسیار واضح و روشنی را در مورد روند شمارش آراء و حضور ناظران و مشاهدان قانونی پیش‌بینی نموده است.

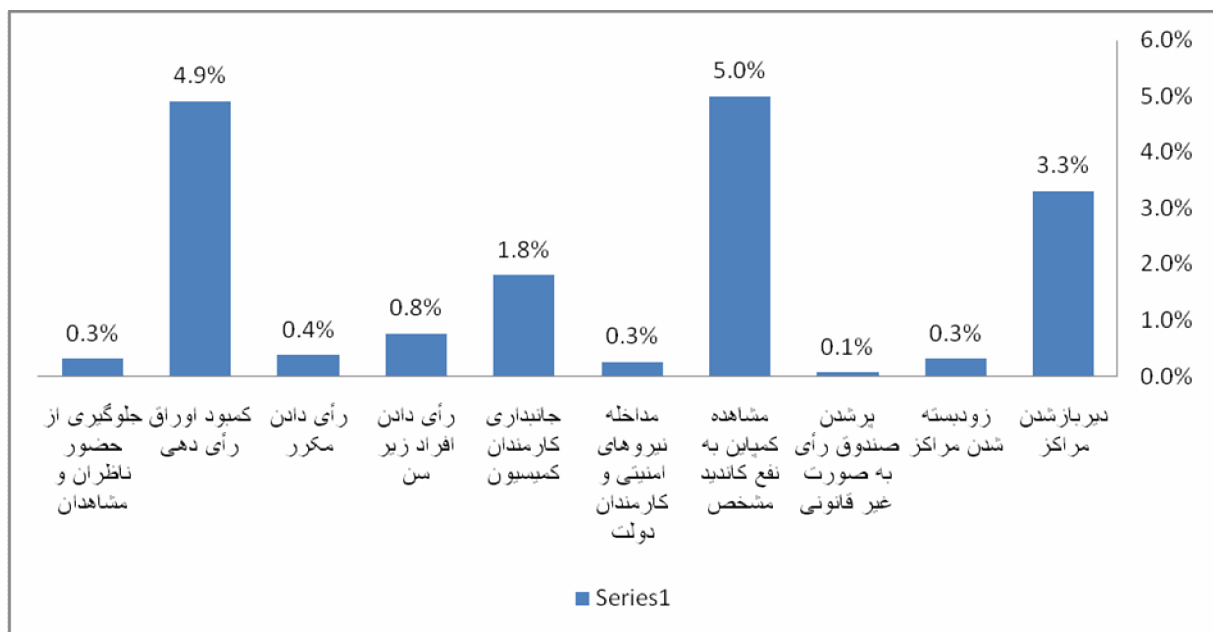
بنا بر این هرگونه تعلل و جلوگیری از حضور ناظران و مشاهدان در روند انتخابات در مجموع و به تبع از آن در روند شمارش آراء در ختم روز انتخابت، در محلات و مراکز انتخاباتی که صورت می‌گیرد، تخلف انتخاباتی محسوب گردیده و اصل شفافیت انتخاباتی را زیر سوال می‌برد.

مشاهدان کمیسیون حقوق بشر گزارش‌های متعددی را از روز انتخابات تهیه و ارسال نموده‌اند که نشان می‌دهد، بررغم برخی از مشکلات، ممانعت‌های جدی از حضور ناظران و مشاهدان به خصوص در لحظات شمارش آراء محلات و مراکز انتخاباتی، وجود نداشته است.

اما جلوگیری از حضور ناظران و مشاهدان حداقل در ۴ مرکز از ۱۵۸۴ محلی که کارمندان کمیسیون حقوق بشر از آنها مشاهده به عمل آورده‌اند در جریان انتخابات، دیده شده است. که نزدیک به ۰.۲۵٪ کل محلات مورد مشاهده را نشان می‌دهد. ممانعت از حضور ناظران و مشاهدان توسط برخی افراد قدرت‌مند محلی یا کارمندان کمیسیون

سمتقل انتخابات انجام شده که در نهایت با دادخواهی های از سوی نهادهای مدنی و خود ناظران و مشاهدان، حل گردیده بودند.

ممانعت از حضور یکی از مشاهدان کمیسیون حقوق بشر که کارت نظارت نیز با خود داشت، در کمپ مهاجران، مرکز مسجد هاشم خان، توسط یکی از کارمندان کمیسیون انتخابات، بیرون کشیدن تمام ناظران و مشاهدان از مرکز رأی دهی پولی تخنیک شهر کابل، توسط کارمندان کمیسیون انتخابات در هنگام نان چاشت، اخراج تمامی ناظران و مشاهدان قانونی از مرکز ولسوالی دولت یار به دستوریکی از سناتوران اسبق و کاندید فعلی شورای ولایتی غور از نمونه های جدی ممانعت از حضور ناظران و مشاهدان در محلات رأی دهی محسوب می گردد.



جدول ۲- تخطی ها از قانون در روز انتخابات

## ب- نارسایی

برخی چالش های پیش روی مشارکت مردم در انتخابات و دسترسی آنان به حقوق سیاسی شان شامل کمبودات و نارسایی هایی می باشد که باعث تاثیر منفی بر روند انتخابات شده است. ناآگاهی مردم و کارمندان کمیسیون انتخابات نسبت به حقوق و وظایف خویش، نبود و یا کمبود اوراق رأی، پاک شدن رنگ، مشارکت پایین مردم (به ویژه زنان)، ناامنی از طرف زورمندان محلی و افراد مسلح غیرمسئول، بی نظمی در مراکز رأی، شرایط بد جوی و صعب-

العبور بودن راه‌های ارتباطی و نبود امکانات و تجهیزات تکنیکی از جمله مسائلی اند که شفافیت انتخابات و میزان دسترسی مردم به حقوق سیاسی شان را در روز انتخابات زیر سوال برده بود.

### (۱) امنیت و تهدید:

نامنی از عمده‌ترین مشکلاتی بود که در روز انتخابات، آرامش و امنیت مراکز رأی‌دهی را برای برگزاری انتخابات شفاف تحت شعاع قرار داده بود. در نظارت کمیسیون حقوق بشر از ۱۵۸۴ محل رأی‌دهی در روز انتخابات، بیش از ۱۰۰ مورد نامنی در اثر حمله، انفجار، تیراندازی، بریدن انگشت از سوی نیروهای مسلح مخالف دولت و افراد مسلح غیرمسئول مشاهده شده است که تاثیر منفی بر امنیت انتخابات، مشارکت مردمی و آزادی دسترسی به حقوق سیاسی داشته است. متأسفانه پروسه خلع سلاح که بعد از طالبان از سوی حکومت جدید روی دست گرفته شد، نتوانست در مناطق مختلف مؤثر باشد. به همین دلیل گروه‌های بازمانده از دوره جنگ با استفاده از سلاح، خلا قدرت در محل و پشتوانه برخی حلقه‌های سیاسی داخلی و خارجی توانسته‌اند در قالب گروه‌های مسلح غیرمسئول در مناطق مختلف کشور فعالیت‌های خارج از قانون نمایند. این گروه‌ها به همراه گروه‌های مسلح مخالف دولت از عوامل اصلی نامنی در طول انتخابات و علی‌الخصوص در روز انتخابات بوده‌اند. برخی موارد نامنی مشاهده شده در روز انتخابات توسط ناظران کمیسیون حقوق بشر در ولایات مختلف به طور نمونه در ذیل ذکر گردیده است:

ولایت کابل، ولسوالی قره‌باغ: در همان ساعات اولیه روز رأی‌دهی دو انفجار در مرکز رای باغ زاغان این منطقه رخ داد.

ولایت غور، ولسوالی دولتیار: به علت درگیری دو تن از منسویین دولتی و امنیتی با مخالفان قومی خود، مراکز انتخاباتی منطقه بسته شده و نیروهای کمکی امنیتی به محل اعزام گردیدند.

ولایت فاریاب، ولسوالی شیرین تگاب: در مرکز رای دهی اسلام قلعه، یک نارنجک پرتاب و منفجر گردیده و کسی آسیب ندیده است. گفتنی است که عامل پرتاب نارنجک نیز توسط ارگان‌های امنیتی فاریاب دستگیر گردیده و تحت بازداشت است.

ولایت بامیان، ولسوالی کهمرد: شب پیش از انتخابات یک فرد در حالی که مواد منفجره با خود داشته توسط نیروهای امنیتی در مرکز ولایت بامیان دستگیر شده است. همچنین در منطقه دو اب میخ زرین ولسوالی کهمرد ولایت بامیان یک انفجار صورت گرفته است.

ولایت ارزگان، ولسوالی ترینکوت: در نزدیکی مرکز رأی‌دهی ماینی جابجا شده بوده و انفجار نموده است. البته به نظر می‌رسد کسی در این انفجار آسیب ندیده باشد.

ولایت ننگرهار: در قریه بتی کوت ولسوالی گوشته در ساعت ۷:۱۵ یک ماین انفجار کرد که تلفاتی نداشت. در ساعت ۷ صبح در ولسوالی خیوه ولایت جلال‌آباد در نزدیک مکتب دخترانه یک انفجار رخ داد که زخمی داشته است. در ولسوالی باسوول در ساعت ۸ در لیسه پسران تیراندازی هوایی صورت گرفته و در مرکز دیگر در لیسه دخترانه این ولسوالی شب نامه‌ای پخش شده است که به مردم اعلان کرده است تا رای ندهند. در ولسوالی بتی کوت ساعت ۸ صبح مخالفان مسلح روی سرک آمده و راه را مسدود کردند. همچنین در ولسوالی نازیان در ساعت ۸ صبح انفجاری صورت گرفته است که تلفاتی نداشت.

مشکلات امنیتی همچنین گریبانگیر موترهای حامل صندوق‌های نتایج در مسیرهای ارتباطی بوده است، به طوری که در بعضی موارد حمله و ماین‌گذاری باعث تخریب صندوق‌ها شده است، به طور مثال رسانه‌ها گزارش دادند که روز پس از انتخابات، «یک موتر حامل صندوق‌های آرای انتخابات ریاست‌جمهوری در ولایت قندوز با یک ماین کنار جاده بی برخورد کرد... پولیس ولایت قندوز گفت که یک لاری که صندوق‌های آراء را از محلات به مرکز ولایت انتقال می‌داد در مسیر راه با ماین کنار جاده بی برخورد کرد.»<sup>۱</sup>

همچنین متنفذان و زورمندان هم از عوامل مداخله‌گر و تهدیدکننده رای‌دهندگان در محلات رأی‌دهی به شمار می‌آیند. در ولایت فاریاب، ولسوالی پشتونکوت، یکی از نامزدان شورای ولایتی به همراه کارمندان مردانه مرکز رای‌دهی مذکور که طرفدار اشرف غنی احمدزی و امان‌الله قاری زاده نامزد شورای ولایتی فاریاب بوده‌اند، رئیس محل زنانه این مرکز را به بهانه اینکه از داکتر عبدالله طرفداری می‌کند، با تهدید از بالای صندوق رای دهی زنانه دور ساخته و صندوق‌ها را به تصمیم خودشان قفل نموده و در عین حال کارمندان محل مردانه به شکل خودسرانه به

<sup>۱</sup> روزنامه ماندگار، ۱۸ حمل ۱۳۹۳:

همراه تعدادی دیگر از کارمندان زنان، دوصندوق جداگانه را نزد خودشان به خاطر گرفتن رای زنان محل به نفع داکتر اشرف غنی احمدزی و امان‌الله قاری‌زاده، مجدداً بازگشایی نمودند.

تعداد	نوع ناامنی و تهدید
۸۱	تهدید، انفجار، تیراندازی
۳۰	تهدید افراد مسلح غیرمسئول و مخالفان مسلح
۲	مداخله متنفذان و زورمندان

### جدول ۳- تعداد تهدیدات گزارش شده در روز انتخابات توسط ناظران کمیسیون حقوق بشر

بسیاری از رویدادهای امنیتی از این قبیل در همان ابتدای روز و حتی پیش از شروع پروسه رأی‌دهی آغاز گردیده و این نشان دهنده آمادگی قبلی مهاجمان مسلح طبق اعلان‌های تهدیدآمیز روزهای پیشین می‌باشد. ریاست امنیت ملی افغانستان نیز اعلام کرد که در جریان مبارزات انتخاباتی ریاست جمهوری از ۶۵ حمله انتحاری در سراسر این کشور جلوگیری کرده است. سخنگوی امنیت ملی در یک نشست خبری در کابل گفت که از آغاز مبارزات انتخاباتی تا روز برگزاری انتخابات، ۲۶۲ نفر که قصد حمله انتحاری در شهرهای مهم افغانستان را داشتند، همراه با جلیقه و سایر مواد انفجاری در ۲۳ ولایت این کشور بازداشت شده‌اند.<sup>۱</sup> با این حال باید اذعان کرد که بسیاری کارشناسان، دست‌اندرکاران و نهادهای ناظر بر انتخابات عنوان کرده‌اند که امنیت انتخابات با توجه به دوره‌های گذشته وضعیت بهتری داشته است. در زمینه تامین امنیت انتخابات ریاست امنیت ملی افغانستان می‌گوید که در انتخابات دور قبل ریاست جمهوری ۱۴۰ هزار سرباز خارجی در تامین امنیت انتخابات سهیم بودند، ولی در این انتخابات تمام مسئولیت‌های تامین امنیت انتخابات به دوش نیروهای افغان بود.<sup>۲</sup>

<sup>۱</sup> خبرگزاری بی بی سی:

[http://www.bbc.co.uk/persian/afghanistan/140410/04/2014\\_k05\\_af2014\\_nds\\_suicide\\_attack.shtml](http://www.bbc.co.uk/persian/afghanistan/140410/04/2014_k05_af2014_nds_suicide_attack.shtml)

<sup>۲</sup> همان

## (۲) کمبود اوراق رأی:

تعداد زیادی از مراکز رأی‌دهی نظارت شده در روز انتخابات دچار کمبود اوراق رأی‌دهی شده‌اند که در جدول ۴ تعداد مراکز به تفکیک ولایات مشخص شده است. اعلامیه مطبوعاتی کمیسیون حقوق بشر افغانستان در روز انتخابات ۱۶ حمل ۱۳۹۳ در زمینه کمبود اوراق رأی‌دهی در برخی از مراکز انتخاباتی، به خوبی به وجود نگرانی بر سر راه دسترسی مردم به حق تعیین سرنوشت سیاسی‌شان اشاره می‌کند.<sup>۱</sup>

هر چند متأسفانه تا کنون سرشماری دقیقی از نفوس کشور و پراکندگی آن در مناطق مختلف صورت نگرفته است، با این حال تجارب دوره‌های پیشین انتخابات و مسئله کمبود اوراق و محلات رأی‌دهی در گذشته می‌توانست راهنمای خوبی برای رفع این معضل در انتخابات ۱۳۹۳ باشد. بنابراین تکرار این مسئله را انتخابات امسال می‌توان ناشی بی توجهی و سهل‌انگاری برگزارکنندگان انتخابات نسبت به اهمیت حقوق اتباع کشور در تعیین سرنوشت سیاسی‌شان دانست. طبیعی است در صورت موجودیت آمار دقیق از جمعیت کشور که معطوف به محلات و نواحی شهر و دهات کشور تهیه شده باشد، این تقسیم‌بندی مثبت و درست خواهد بود. ولی در شرایطی که هیچ نوع آمار دقیقی از جمعیت کلی کشور وجود ندارد، این که چطور می‌توان رقم دقیق جمعیت تحت پوشش محلات و مراکز رأی‌دهی را بدست آورد، کار سختی خواهد بود و به نظر می‌رسد در چنین شرایطی این فرضیه که توزیع اوراق رأی‌دهی به صورت دقیق انجام نشده، همچنین مطرح خواهد بود.

## (۳) بی‌نظمی در مراکز رأی‌دهی:

یکی از مشکلات شایعی که در روز انتخابات مشاهده شده است، بی‌نظمی در بسیاری از مراکز رأی‌دهی می‌باشد. این بی‌نظمی حاصل عوامل مختلف می‌باشد که این عمده‌ترین آنها عبارتند از:

ناآگاهی کارمندان مرکز رأی‌دهی نسب به وظایف خود: به طور مثال در یکی از محلات رأی‌دهی ولسوالی شهرستان ولایت دایکندی، کارمندان کمیسیون انتخابات به علت ناآگاهی، اوراق رأی‌دهی را بر عکس نمبر مسلسل کتابچه‌ها، از طرف آخر و وسط توزیع کرده و این مسئله سبب شده است که آمار دقیق رأی‌دهندگان مشخص

<sup>۱</sup> برگرفته از سایت رسمی AIHRC:

نباشد. در یکی از محلات رأیدهی در ولایت بادغیس نیز ناآگاهی کارمند مربوطه سبب تشدید بی‌نظمی گردیده تا حدی که حتی پولیس به اساس بی‌نظمی مردم رالت و کوب کرده است.

کمبود محلات رأیدهی: این مسئله به ویژه در مناطق پرنفوس و متراکم در سطح کشور باعث ازدحام مردم در یک محل و ایجاد بی‌نظمی در مراکز موجود شده و در ادامه بسیاری از همین مراکز با کمبود اوراق مواجه گردیدند.

حضور متنفذان و زورمندان محلی: حضور متنفذان و زورمندان در مراکز رأیدهی و تشویق و ارباب رای دهندگان برای رای دادن به نفع نامزدی مشخص یکی از عوامل ایجاد بی‌نظمی و گردیده بود.

#### (۴) مشکلات تکنیکی:

پاک شدن رنگ، تاریک بودن محلات رأیدهی، نبود صندوق و نبود لوازم کاری (از قبیل تاپه، ژورنال و سوراخ کن) از جمله مشکلاتی می‌باشد که در روز رأیدهی مانع روند عادی رأیدهی شده بود. به طور مثال:

ولایت پکتیکا: در مرکز این ولایت شمارش آرا در تمام مراکز رأیدهی تا ساعات ده و یازده شب نیز ادامه داشت. در اکثر مراکز نماینده‌های کاندیدان و احزاب سیاسی نیز حضور داشتند. اما به علت تاریکی هوا شمارش آرا به مشکل و کندی پیش می‌رفت.

ولایت دایکندی، ولسوالی نیلی: حضور مردم در این مرکز چشم گیر بوده و صرفاً فضای تاریک محل سبب شده است که در برخی موارد اصل سری بودن رای نقض گردد؛ زیرا محل رای دهی در یک اتاق تاریک ایجاد شده و رای دهندگان در پشت غرفه های رای دهی نمی‌توانند نامزد مورد نظرشان را پیدا کنند.

ولایت هرات: در منطقه زیارت جاهی ولسوالی گذره یکی از محلات مردانه رنگ و وسیله‌ی سوراخ کن نداشته و به همین علت تا ساعت ۸ و نیم باز نگردید و در یکی از مراکز دیگر هم مدیر مرکز گفته که اوراق رای به علت ترشدن در باران قابل استفاده نمی‌باشد همچنین از منطقه نوید سفلی ولسوالی انجیل هرات گزارش شده است که رنگ پاک شده است.



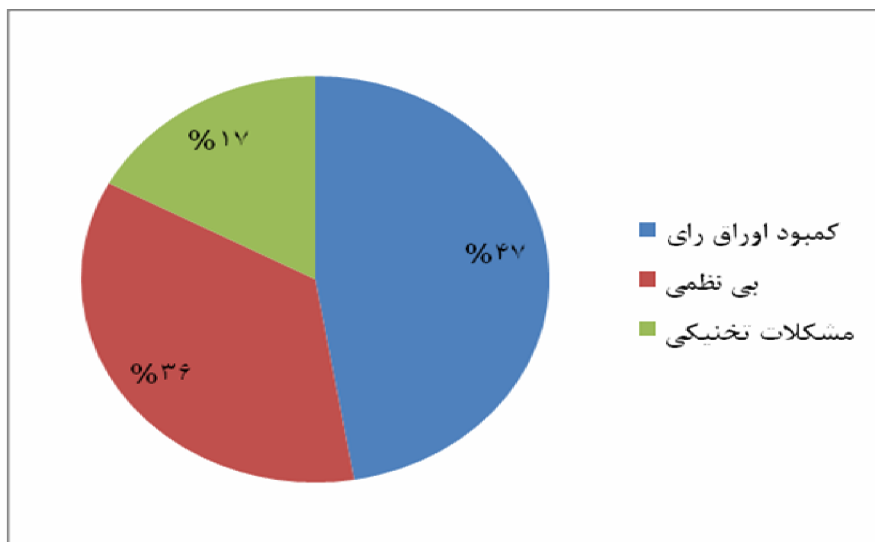
ترتیب	ولایت	کمبود اوراق رای	بی نظمی	مشکلات تکنیکی
۱.	بادغیس	۰	۱	۰
۲.	بامیان	۱۵	۱	۰
۳.	بدخشان	۵	۵	۱
۴.	بغلان	۲	۷	۲
۵.	بلخ	۳	۱	۰
۶.	پکتیا	۰	۳	۰
۷.	پکتیکا	۰	۰	۱
۸.	تخار	۲	۱	۱
۹.	دایکندي	۸	۷	۴
۱۰.	سرپل	۱	۰	۰
۱۱.	سمنگان	۱	۰	۰
۱۲.	غزنی	۱	۰	۰
۱۳.	غور	۴	۳	۱
۱۴.	فاریاب	۷	۳	۱

۱۵.	قندهار	۲	۲	۰
۱۶.	کابل	۸	۷	۶
۱۷.	کنډز	۴	۱۲	۱
۱۸.	ننګرهار	۲	۵	۰
۱۹.	نیمروز	۴	۱	۱
۲۰.	هرات	۴	۰	۱۰
۲۱.	خوست	۰	۰	۱
۲۲.	هلمند	۴	۰	۰
۲۳.	میدان وردک	۳	۰	۰
	مجموع	۸۰	۶۰	۲۹

جدول ۴- نارسایی‌های مشاهده شده در نظارت بر مراکز رأی‌دهی

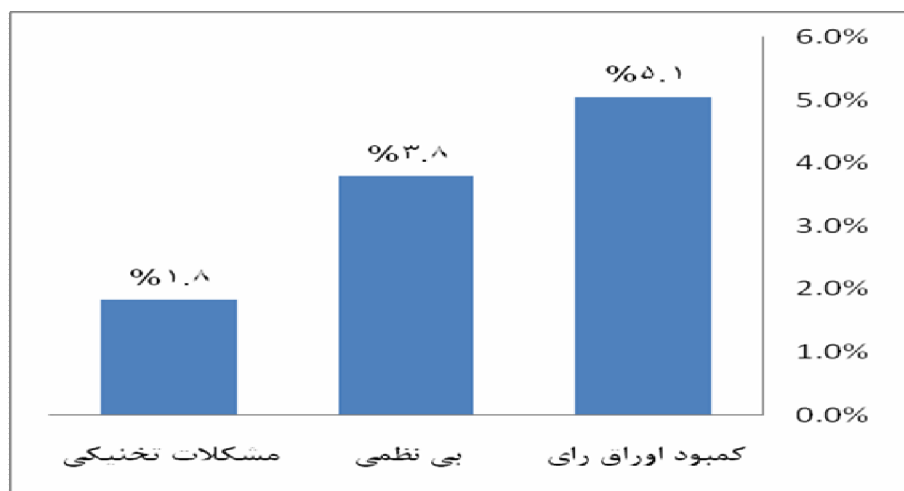
در مجموع ۴۷ درصد نارسایی‌ها مشاهده شده در مراکز و محلات رای مربوط به کمبود اوراق رای بوده که درصد بالایی می‌باشد، ۳۶ درصد مربوط به بی‌نظمی‌های حاصل از عوامل مختلف و ۱۷ درصد کمبودات تکنیکی باعث کمبود و مشکل در این مکان‌ها گردیده‌اند. البته این آمار جدای از مشکلات ناشی از تخطی‌های مستقیم قانونی است که قبلاً اشاره گردیده بود)

جدول (۵).



جدول ۵- نسبت نارسایی‌های مشاهده شده در مراکز رأی‌دهی

در جدول ۶، میزان وجود مشکلات در ۱۵۸۴ محل نظارت شده می‌تواند چشم اندازی از وضعیت کلی ۶۲۱۸ مرکز رأی‌دهی سرتاسر افغانستان باشد که در روز انتخابات فعال بودند. بدین ترتیب ۴.۹ درصد محلات مشاهده شده دچار کمبود رای شده، ۳.۸ درصد با بی‌نظمی در محلات رای مواجه شده و ۱.۸ درصد با مشکلات تکنیکی همچون پاک شدن رنگ و نبود لوازم کاری روبرو بوده‌اند.



جدول ۶- میزان مشکلات موجود در ۱۵۸۴ محل رأی‌دهی نظارت شده (بر اساس درصد)

شرایط جغرافیایی و اقلیمی: شرایط آب و هوایی نامساعد برخی مناطق کشور در این هنگام سال و صعب‌العبور بودن مسیرهای ارتباطی در نقاط کوهستانی مانعی برای رسیدن به مراکز و محلات ثبت نام در روز رأی‌دهی به شمار

می‌آمد. کمیسیون حقوق بشر در گزارشات گذشته خود این مسئله را یادآوری کرده و پیش از پیش نسبت به پیامدهای نامطلوب آن که باعث مشقت در دسترسی به صندوق‌های رای می‌گردد، هشدار داده بود که برخی از این موارد در زیر یاد شده است:

ولایت دایکندی: با آن که حضور زنان و مردان در مراکز رأی‌دهی این ولایت چشم‌گیر بود، بارش برف یکی از مهم‌ترین مشکلات موجود در مرکز ولایت می‌باشد؛ چنانچه راه‌های مواصلاتی سیرک و شیب در نتیجه بارش برف مسدود گردیده و مردم به سختی می‌توانند تا مراکز و محلات رای‌دهی حضور پیدا کنند.

ولایت بامیان: در مرکز ولایت در اولین ساعات روز رأی‌دهی گزارش شده است که حضور مردم به دلیل بارندگی کم‌رنگ بوده است. مسیرهای مواصلاتی در این ولایت بیشتر خامه بوده و در صورت بارندگی رفت و آمد روی آن مشکل است. در ولسوالی پنجاب نیز مشارکت مردم به صورت کلی کم‌رنگ بوده است. قابل ذکر است که دلیل عمده عدم مشارکت مردم به ویژه بانوان، فاصله خیلی طولانی مراکز رای‌دهی از قریه‌ها و بارش برف گفته شده است.

## بخش سوم:

### شمارش آرا، رسیدگی به شکایات و اعلام نتایج

به طور کلی، مسائل مهم بعد از بسته شدن مراکز و محلات رأی‌دهی در روز انتخابات شامل شمارش آرا و رسیدگی به شکایات انتخاباتی و اعلام نتایج می‌شود. بدیهی است که به دلیل نقش بیشتر کمیسیون‌های انتخابات و شکایات در این مقاطع، محور نظارت بر عملکرد آنها قرار داشته باشد. مطابق قانون انتخابات، ماده چهارم «لایحه شمارش آرا» و همچنین ماده نهم «لایحه جمع‌بندی، تصدیق و اعلان نتایج انتخابات» نمایندگان نامزدان، ناظران، مشاهدان ملی و بین‌المللی و رسانه‌های همگانی، دارای اعتبارنامه حق دارند تا تمام مراحل جمع‌بندی و اعلان نتایج را نظارت کنند. همانند بخش گذشته، در این بخش نیز چالش‌های سر راه دسترسی مردم به حق تعیین سرنوشت سیاسی‌شان در مقطع شمارش آرا تا اعلام نتایج مورد بررسی قرار می‌گیرد. لذا بررسی شفافیت رسیدگی به شکایات و اعلان نتایج، میزان دسترسی ناظران، مشاهدان و رسانه‌های ملی و بین‌المللی به جریان انتخابات، و میزان قانونمندی کمیسیون‌های انتخاباتی می‌تواند مقیاس ارزیابی و قضاوت در این بخش باشد.

### روند شمارش آرا تا اعلان نتایج

#### الف) اعلان نتایج:

طبق ماده چهارم قانون انتخابات، لایحه «جمع‌بندی، تصدیق و اعلام نتایج انتخابات» و «طرز العمل عملیاتی مرکز ملی جمع‌بندی نتایج»، به طور خلاصه روش جمع‌بندی و اعلان نتایج انتخابات طی پروسه زیر صورت می‌گیرد:

(۱) نتایج اولیه محلی یا مرکز رأی‌دهی، که در سطح مرکز یا محلات رأی‌دهی از سوی کمیسیون انتخابات اعلام

می‌گردد.

(۲) نتایج قسمی، در جریان جمع‌بندی نتایج از طرف کمیسیون به صورت مقطعی و تدریجی اعلان می‌گردد.

(۳) نتایج ابتدایی، ارقامی است که بعد از تکمیل جمع‌بندی و قبل از رسیدگی به شکایات از طرف کمیسیون انتخابات اعلان و نشر می‌گردد.

(۴) نتایج نهایی، ارقامی است که بعد از بررسی شکایات و فیصله‌های نهایی کمیسیون شکایات با نظر داشت ماده ۶۳ قانون انتخابات، از سوی کمیسیون انتخابات نشر می‌گردد.

شمارش صندوق‌های آرا طبق ماده ۵۷ قانون انتخابات و لایحه شمارش آرای<sup>۱</sup> این کمیسیون به سطح محلات رأی‌دهی صورت می‌گیرد. طبق ماده چهارم لایحه شمارش آرا، تنها افراد زیر حق حضور در محل شمارش آرا در مرحله شمارش ابتدایی را دارند:

- کارکنان موظف شمارش آرا، اعضای کمیسیون و کارمندان توظیف شده از جانب دارالانشای کمیسیون،
- نمایندگان کمیسیون شکایات انتخاباتی،
- ناظران و مشاهدان ملی و بین‌المللی و نمایندگان رسانه‌های دارای اعتبارنامه،
- مهمانان خاص معرفی شده از جانب کمیسیون،
- موظفین امنیتی به استیذان رئیس محل،

همان‌طور که دیده می‌شود کمیسیون انتخابات در مراحل ابتدایی شمارش آرا در محلات رأی‌دهی زمینه حضور ناظران و مشاهدان را فراهم آورده است. بدین ترتیب کارمندان کمیسیون حقوق بشر نیز توانستند در بیش از ۳۰۰ محل رأی‌دهی حضور یافته و از روند شمارش آرا نظارت نمایند. روند شمارش آرا که عموماً بعد از بسته شدن محلات رأی‌دهی در ساعت ۵ بعد از ظهر روز انتخابات شروع شد، در برخی محلات ساعت‌ها ادامه داشته و حتی تا ساعت ۱۰ شب به طول انجامید. در پایان پروسه شمارش آرا، مطابق ماده نهم لایحه شمارش آرا، رئیس محل نتایج

---

<sup>۱</sup>لایحه شمارش آرا، ماده اول

حاصله را درج فورمه‌های مربوطه نموده و امضای ناظران موظف شده در محل شمارش آرا را دریافت می‌نمایند. در صورت عدم حضور ناظران موضوع ثبت ژورنال شده و توسط مدیر مرکز رأی‌دهی تایید می‌گردد.

### ب) مرکز ملی جمع‌بندی نتایج

طبق لایحه شمارش آرا، مسئول مرکز رأی‌دهی، نقل اصلی فورمه‌های شمارش آرای مربوط به محلات رأی‌دهی را همراه با اسناد مربوطه در خریطه‌های حفاظتی گذاشته و بعد از مهر و لاک به ناظم ساحوی جهت انتقال به دفتر ولایتی کمیسیون تسلیم می‌نماید. یکی از کاپی‌های نتیجه شمارش در اختیار ناظران و مشاهدان قرار گرفته و دیگری در محل نصب می‌گردد. صندوق‌های آرا و صندوق‌های حاوی خریطه‌های نتایج در صندوق‌های جداگانه به دفتر ولایتی کمیسیون انتخابات می‌رود. آمرین ولایتی انتخابات خریطه‌های حفاظتی را بعد از حصول اطمینان در مورد درست بودن معلومات درج شده به مرکز ملی نتایج در کابل ارسال می‌نماید.<sup>۱</sup>

### ج) قرنطین، تفتیش و بازشماری:

بند ۱۷، ماده چهارم قانون انتخابات:

«قرنطین یعنی خارج ساختن صندوق‌های مشکوک از روند شمارش به طور موقت الی بررسی مجدد و اتخاذ تصمیم کمیسیون [انتخابات] و یا کمیسیون شکایات.» قابل ذکر است که کمیسیون انتخابات صندوق‌های بسیاری را در سرتاسر ولایات افغانستان مورد تفتیش و بازشماری قرار داده است.

طبق ماده دوم لایحه جمع‌بندی، تصدیق و اعلان نتایج انتخابات:

«۱- کمیسیون [انتخابات] می‌تواند در صورت مشکوک بودن نتایج، علایم مشهود مبنی بر تقلب، تغییر در ارقام نتایج، موجودیت اعتراض موجه در مورد پروسه شمارش آرا و تصامیم اتخاذ شده ناشی از بررسی فورمه‌های قرنطین شده، قبل از اعلان نتایج نهایی انتخابات دستور تفتیش یا شمارش مجدد تمام اوراق رای و یا بخشی آنرا در سطح حوزه انتخاباتی، مرکز و یا محل صادر نماید،

۲- در صورت تثبیت تقلب به نفع یا ضرر نامزد یا نامزدان در یک محل و یا مرکز رأی‌دهی، تصمیم فقط در مورد ابطال آرای نامزد متخلف اتخاذ می‌گردد و آرای بقیه نامزدان معتبر شناخته شده و درج بانک اطلاعات می‌گردد

<sup>۱</sup> لایحه شمارش آرا- کمیسیون مستقل انتخابات

۳- در صورت عدم تایید تقلب، فورمه‌های نتایج مشروعیت خود را حفظ نموده و نتیجه آن داخل بانک اطلاعات می‌گردد.»

طبق لایحه «جمع‌بندی، تصدیق و اعلام نتایج انتخابات»، در مرکز ملی نتایج و «در جریان جمع‌بندی، در صورت مشکوک بودن نتایج و یا موجودیت علایم مشهود مبنی بر تقلب یا تغییر در ارقام فورمه‌های مذکور قرنطین می‌گردد.» سپس بر اساس لایحه «جمع‌بندی، تصدیق و اعلام نتایج انتخابات» کمیسیون انتخابات، این کمیسیون باید «نتایج قرنطین شده را در جلسات علنی در حضور ناظران، مشاهده‌ان، نمایندگان نامزدان و رسانه‌ها بررسی نموده و تصمیم اتخاذ نماید. همچنین «فورمه‌های قرنطین شده بعد از بررسی و تصمیم کمیسیون شامل روند شمارش آرا شده یا از روند شمارش خارج می‌گردد». البته «ناظران و نامزدان در صورت عدم قناعت می‌توانند الی ۲۴ ساعت بعد از ابلاغ تصمیم کمیسیون [انتخابات]، در مورد تصمیم اتخاذ شده به کمیسیون شکایات شکایت نمایند.»

#### د) رسیدگی به شکایات

«اعلامیه بانکوک در مورد انتخابات آزاد و عادلانه در آسیا» در بند اول ماده ۲۱ خود در مورد سیستم شکایات انتخاباتی چنین بیان می‌دارد: «یک سیستم شکایات انتخاباتی، ابزاری مؤثر برای مقابله با تقلب و سوءمدیریت در هر مرحله از انتخابات می‌باشد. نهادهای مدیریت انتخابات<sup>۱</sup> باید اطمینان دهد که پروسه درج شکایت و نیز دسترسی و آشنایی عموم با آن به طور واضح قبل از انتخابات مشخص شده باشد. سیستم باید به طور بی‌طرفانه، شفاف، و به روشی مدیریت گردد که کسانی را که شکایت دارند ترغیب شده تا قدم پیش گذارند.»

کمیسیون مستقل شکایات انتخاباتی (IECC)، مطابق مواد ۲، ۶۳ و ۶۴ قانون انتخابات و همچنین ماده بیستم قانون «تشکیل، وظایف و صلاحیت‌های کمیسیون شکایات انتخاباتی»، برای تنظیم امور رسیدگی به تخلفات، اعتراضات و شکایات ناشی از انتخابات به وجود آمده است.<sup>۲</sup> بر اساس ماده ۶۳ قانون انتخابات در مورد درج و ثبت اعتراض و شکایت، و ماده ۲۶ قانون تشکیل، وظایف و صلاحیت‌های کمیسیون شکایات در مورد صلاحیت‌های کمیسیون شکایات، دفاتر ولایتی این کمیسیون مرجع اولیه رسیدگی به شکایات بوده و دفتر مرکزی آن، «تصامیم کمیسیون-های ولایتی شکایات را در صورت عدم قناعت شاکی یا لزوم دید خود مجدد بررسی می‌نماید.»

<sup>1</sup> Election Management Bodies (EMB)

<sup>2</sup> ماده ۶۴ قانون انتخابات.



«طرز العمل ثبت و رسیدگی به اعتراض ها و شکایات انتخاباتی» نیز روند رسیدگی به شکایات انتخاباتی را مشخص می‌سازد. طبق ماده پانزدهم این طرز العمل، علاوه بر دفاتر ولایتی و مرکزی کمیسیون شکایات به عنوان مراجع اصلی ثبت اعتراض و شکایت<sup>۱</sup>، در صورت نبود نماینده کمیسیون شکایات در محلات و مراکز رأی‌دهی، رئیس محل یا مدیر مرکز رأی‌دهی نیز مرجع دریافت شکایت‌ها و مسئول ارسال آنها در پایان روز انتخابات به دفتر ولایتی کمیسیون شکایات می‌باشد. همچنین در صورت نبود دفتر ولایتی کمیسیون شکایات، این کمیسیون می‌تواند همکاری کمیسیون انتخابات را در زمینه ثبت و ارسال شکایات از ولایات به دفتر مرکزی کمیسیون شکایات مطالبه نماید.

طبق طرز العمل یادشده که به تصویب اعضای کمیسیون شکایات رسیده، فیصله کمیسیون شکایات بعد از بررسی «مدارک اثباتی»<sup>۲</sup> اتخاذ شده و جهت تطبیق به کمیسیون انتخابات فرستاده می‌شود. کمیسیون شکایات وظیفه دارد مطابق ماده چهل و هفتم «طرز العمل ثبت و رسیدگی به اعتراض‌ها و شکایات انتخاباتی» خود، نتایج رسیدگی و فیصله‌های خود بر اعتراضات و شکایات انتخاباتی را از طریق مجاری رسانه‌های خودی؛ نظیر وب‌سایت و نشریه کمیسیون شکایات و سایر رسانه‌های نوشتاری، شنیداری و دیداری در معرض دید و قضاوت مردم قرار دهند.

## (د) نتیجه نهایی

بر اساس اعلامیه مطبوعاتی کمیسیون انتخابات در تاریخ ۲۵ ثور ۱۳۹۳، کمیسیون شکایات نتیجه فیصله خود را در رابطه با شکایات همراه با تاخیر در تاریخ ۲۴ ثور ۱۳۹۳ به کمیسیون انتخابات ارسال نموده که بر اساس آن نتایج ۳۳۱ محل رأی‌دهی غیرقابل اعتبار شناخته شده و از جدول نهایی حذف شده‌اند. بر اساس این اعلامیه<sup>۱</sup>، نتیجه آرا نشان می‌دهد که هیچ یک از نامزدان ریاست جمهوری نتوانستند مطابق ماده شصت و یکم قانون اساسی<sup>۳</sup> و ماده

---

<sup>۱</sup> ماده ۶۶ قانون انتخابات، بند ۱: «کمیسیون ولایتی شکایات مرجع اولیه رسیدگی به شکایات انتخاباتی می‌باشد. درحالات استثنایی، کمیسیون مرکزی شکایات می‌تواند مرجع اولیه بررسی شکایات انتخاباتی باشد.»

<sup>۲</sup> مطابق «طرز العمل ثبت و رسیدگی به اعتراض‌ها و شکایات انتخاباتی»، مدارک اثباتی مشمول سند تحریری، تصویر، صدا، آثار و علایمی می‌شود که در مقام اعتراض و شکایت و یا دفاع، برای اثبات کاری و یا چیزی توسط طرفین قضیه قابل تمسک و استفاده بوده و به تایید اهل خبره رسیده باشد. اقرار نیز مشمول مدرک اثباتی است.»

<sup>۳</sup> مطابق ماده شصت و یکم قانون اساسی افغانستان در مورد انتخابات ریاست جمهوری، هرگاه در دور اول هیچ یک از کاندیدان نتواند اکثریت بیش از پنجاه فی صد آرا را به دست آورد، انتخابات برای دور دوم در ظرف دو هفته از تاریخ اعلام نتایج انتخابات برگزار می‌گردد و در این دور تنها دو نفر از کاندیدانی که بیشترین آرا را در دور اول به دست آورده‌اند، شرکت می‌نمایند. در دور دوم انتخابات، کاندیدی که اکثریت آرا را کسب کند، رئیس جمهور شناخته می‌شود.

بیستم قانون انتخابات، بیش از پنجاه درصد آرا را برای کسب جایگاه ریاست جمهوری به دست آورند و بنابراین انتخابات به دور دوم رفته و دو نفری که بیشترین آرای دور اول را کسب کرده‌اند، در دور دوم باید با یکدیگر رقابت نمایند. طبق این اعلامیه، کمیسیون انتخابات دور دوم انتخابات را در تاریخ ۲۴ جوزای سال ۱۳۹۳ میان دو نامزد پیشتاز برگزار خواهد نمود. <sup>۱</sup>

تاریخ	سال	فعالیت
۲۵ ثور	۱۳۹۳	اعلان روز انتخابات دور دوم و نشر تقویم انتخابات
۲۷ ثور - ۱ جوزا	۱۳۹۳	انتقال مواد انتخاباتی به دفاتر ولایتی
۴ جوزا - ۲۳ جوزا	۱۳۹۳	انتقال مواد انتخاباتی به مرکز ولسوالی‌ها
اول جوزا	۱۳۹۳	آغاز دوره مبارزات انتخاباتی نامزدان ریاست جمهوری
۲۱ جوزا	۱۳۹۳	ختم مبارزات انتخاباتی (۴۸ ساعت قبل از روز انتخابات)
۲۴ جوزا	۱۳۹۳	روز انتخابات
۲۵ جوزا - ۳۱ جوزا	۱۳۹۳	جمع‌آوری خریطه‌های محافظتی نتایج به دفتر مرکزی کمیسیون مستقل انتخابات
۲۵ جوزا - ۷ سرطان	۱۳۹۳	شمارش آرای انتخابات دور دوم ریاست جمهوری
۱۱ سرطان	۱۳۹۳	اعلان نتایج ابتدایی انتخابات دور دوم ریاست جمهوری
۱۲ و ۱۳ سرطان	۱۳۹۳	درج شکایات در ارتباط به انتخابات دور دوم ریاست جمهوری
۱۴ سرطان - ۲۴ سرطان	۱۳۹۳	رسیدگی به شکایات انتخابات دور دوم ریاست جمهوری

۲۵ سرطان	۱۳۹۳	فیصله نهایی کمیسیون مستقل شکایات انتخابات و ارسال آن به کمیسیون مستقل انتخابات
۳۱ سرطان	۱۳۹۳	اعلان نتایج نهایی انتخابات دور دوم ریاست جمهوری

#### جدول ۷- تقویم انتخابات دور دوم ریاست جمهوری سال ۱۳۹۳

### چالش‌ها

ماده شصت و هفتم نوعیت تخطی را بر مبنای غیر عمدی بودن آن مشخص ساخته و از سوی دیگر ماده شصت و هشتم قانون انتخابات موارد تخلف و تقلب را مشخص ساخته و رسیدگی به آن را در ابتدا وظیفه کمیسیون انتخابات و سپس مسئولیت نهادهای عدلی و قضائی دانسته است. به گونه‌ای که در بخش قبل اشاره گردید تعداد زیادی تخطی، تخلف و نارسایی در اشکال گوناگون در مراکز و محلات رأی‌دهی صورت گرفته بود که انتظار می‌رفت که به موارد مشخص که بر حق نامزدان و رای‌دهندگان تاثیر گذارده، رسیدگی شود. بسیاری از این چالش‌ها به گونه‌ای شفافیت روند انتخابات و نحوه نظارت مشاهدان و ناظران را تحت تاثیر خود قرار داده است.

چالش‌های عمده در این قسمت به عملکردهای کمیسیون انتخابات و کمیسیون شکایات در شمارش آرا، رسیدگی به شکایات و اعلام نتایج باز می‌گردد. این چالش‌ها همانند بخش گذشته به دو قسمت عمده الف) تخطی و تخلف، و ب) نارسایی‌ها تقسیم‌بندی شده است.

### الف - تخطی و تخلف

تاخیر در اجرای امور مرتبط به انتخابات از سوی نهادهای مرتبط چه برخلاف قانون انتخابات باشد و یا لوائح، دستورالعمل‌ها و طرزالعمل‌های هر دو کمیسیون مذکور، بنا بر بند ۲۵ ماده ۶۸ قانون انتخابات جزو مصادیق تخلف و تقلب شمار می‌شود و قابل پیگیری در مراجع عدلی و قضایی به حساب می‌رود<sup>K</sup>. در زمینه مجازات تخلف از ماده اخیر، بند ۱۲ ماده ۶۹ قانون انتخابات مرتکب تخلف را «علاوه بر محروم شدن از حقوق مندرج این قانون، به حبسی که از یک سال کمتر و از سه سال بیشتر نباشد»، محکوم می‌نماید.

تاخیر در رسیدگی به شکایات انتخاباتی از جمله مسائلی است که نقض قانون انتخابات به شمار می‌رود. بند ۵ ماده ۶۳ قانون انتخابات در این زمینه چنین گفته است: «کمیسیون مرکزی شکایات انتخاباتی نمی‌تواند بررسی شکایات وارده و موارد اعتراض بر فیصله‌های کمیسیون‌های ولایتی خویش را بیشتر از یک ماه بعد از روز برگزاری انتخابات به تاخیر اندازد.» طبق تقویم انتخابات ریاست جمهوری و شوراهای ولایتی که کمیسیون انتخابات در سایت خود نشر کرده کمیسیون شکایات باید از تاریخ ۱۸ حمل تا ۷ ثور شکایات مرتبط به انتخابات ریاست جمهوری را درج نموده، از ۱۸ حمل تا ۱۷ ثور به آن رسیدگی کرده و در تاریخ ۱۸ ثور فیصله را به کمیسیون فرستاده تا در ۲۴ ثور نتیجه نهایی اعلام گردد (جدول ۸).

روز انتخابات	۱۳۹۳	۱۶ حمل
شمارش آرا انتخابات ریاست جمهوری	۱۳۹۳	۱۷ حمل - ۳۱ حمل
اعلان نتایج ابتدایی انتخابات ریاست جمهوری	۱۳۹۳	۴ ثور
درج شکایات در ارتباط به انتخابات ریاست جمهوری	۱۳۹۳	۱۸ حمل - ۷ ثور
رسیدگی به شکایات انتخابات ریاست جمهوری	۱۳۹۳	۱۸ حمل - ۱۷ ثور
فیصله نهایی کمیسیون شکایات انتخابات و ارسال آن به کمیسیون مستقل انتخابات	۱۳۹۳	۱۸ ثور
اعلان نتایج نهایی انتخابات ریاست جمهوری	۱۳۹۳	۲۴ ثور

تطبيق فيصله كميسیون مستقل انتخابات	۱۳۹۳	۱ جوزا
دور دوم انتخابات رياست جمهورى	۱۳۹۳	۷ جوزا

جدول ۸- زمانبندی اعلام شده انتخابات ریاست جمهوری از سوی IEC

متأسفانه برخلاف جدول مذکور جریان رسیدگی به شکایات بیشتر از زمانبندی معین طول کشیده و کمیسیون شکایات خود در جدولی دیگر که در جریان رسیدگی به شکایات ارائه نمود (جدول ۹)، ارسال فیصله نهایی خود را تا تاریخ ۲۱ ثور به تاخیر انداخت. متأسفانه با این وجود هم در نهایت کمیسیون شکایات نتوانست پیشتر از تاریخ ۲۴ ثور وظیفه خود را انجام دهد و در ادامه کمیسیون انتخابات در روز ۲۵ ثور، تنها به فاصله یک روز، نتیجه نهایی انتخابات را اعلام نمود.

شماره	روزها	تاریخ	موضوع
۱	چهارشنبه به	۱۰/۰۲/۱۳۹۳	رسیدگی به شکایات در مورد بی اعتباری آرای از جانب کمیسیون
۲	یکشنبه	۱۴/۰۲/۱۳۹۳	رسیدگی به شکایات زون مرکزی: کابل، پروان، وردک، لوگر، پنجشیر، کاپیسا، بامیان، دایکندی و غزنی
۳	دوشنبه	۱۵/۰۲/۱۳۹۳	رسیدگی به شکایات زون غرب و جنوب غرب: کندهار، هلمند، زابل، ارزگان، هرات، بادغیس، غور، نیمروز و فراه
۴	سه شنبه	۱۶/۰۲/۱۳۹۳	رسیدگی به شکایات زون شمال شرق: بغلان، تخار، کندز، بدخشان

رسیدگی به شکایات زون شرق و جنوب شرق: ننگرهار، لغمان، کنر، نورستان، پکتیا، پکتیکا و خوست	۱۷/۰۲/۱۳۹۳	چهارشنبه به	۵
رسیدگی به شکایات زون شمال غرب: سمنگان، بلخ، جوزجان، سرپل، فاریاب	۱۸/۰۲/۱۳۹۳	پنجشنبه	۶
رسیدگی به شکایات باقی مانده نسبت به نتیجه ابتدایی	۱۹/۰۲/۱۳۹۳	جمعه	۷
تصمیم گیری در کمیسیون مرکزی (جلسه اعضای کمیسیون مستقل شکایات انتخاباتی)	۲۰/۰۲/۱۳۹۳	شنبه	۸
ارسال تصمیم به کمیسیون مستقل انتخابات	۲۱/۰۲/۱۳۹۳	یکشنبه	۹

#### جدول ۹- اجندای جلسات علنی رسیدگی به شکایات از سوی IECC

تاخیر در ارسال نتایج برخلاف بند ۵ ماده ۶۳ قانون انتخابات می‌باشد و کمیسیون شکایات با این تخلف باعث تاخیر در پروسه انتخابات و تاخیر در اعلان نتایج گردیده است. از سوی دیگر طبق تقویم اولی کمیسیون انتخابات شش روز فرصت داشت تا بعد از دریافت فیصله کمیسیون شکایات، نتیجه را بررسی و تایید نموده و سپس اعلان نماید، اما در این وضعیت اعلان نتیجه نهایی تنها یک روز بعد از دریافت فیصله صورت گرفته و زمان کافی برای بررسی فیصله و اعتراض احتمالی مطابق بند ۵ ماده ۴ قانون انتخابات<sup>۱</sup> وجود نداشته است. از این روی می‌توان گفت

<sup>۱</sup> بند ۵ قانون انتخابات: «(۴) در صورتی که کمیسیون، فیصله‌های کمیسیون شکایات را غیرعادلانه تشخیص دهد، می‌تواند در خلال ۲۴ ساعت بعد از دریافت فیصله‌های کمیسیون شکایات، نسبت به آن اعتراض نماید در این صورت بعد از سمع اعتراض کمیسیون فیصله کمیسیون شکایات با ذکر دلایل موجه نهایی می‌باشد.»

که هر دو کمیسیون نسبت به دقت و رعایت زمانبندی در اجرای وظایف خود کوتاهی نموده و در این میان امکان ترضیح حقوق بسیاری از رای دهندگان وجود دارد.

از سوی دیگر با توجه به تقویم انتخابات که از سوی کمیسیون انتخابات به نشر رسیده بود، در تاریخ ۴ ثور ۱۳۹۳ نتایج ابتدایی انتخابات ریاست جمهوری باید به اعلان می شد. اما متأسفانه بنا به مسائلی روند دریافت و جمع بندی نتایج به درازا کشید و این کمیسیون نتوانست سر موعد نتایج ابتدایی را اعلان نماید و بدین ترتیب اعلان نتایج تا تاریخ ۷ ثور به تعویق افتاد.

از سوی دیگر، از آنجا که زمان درج شکایات در ارتباط به انتخابات ریاست جمهوری نیز تا همین تاریخ مهلت داشت، نامزدان زمان کافی برای بررسی و ثبت شکایت و اعتراض نداشتند. طبق بند ۳ ماده ششم لایحه جمع بندی، تصدیق و اعلان نتایج انتخابات، «کمیسیون نتایج ابتدایی را به زودترین زمان ممکن در وب سایت خویش نشر می نماید.» اما گفته شده است که ثبت دیرهنگام اسکن نتایج محلات رأی دهی در وبسایت کمیسیون انتخابات هم یکی دیگر از مشکلات نامزدان بود. البته کمیسیون شکایات تصمیم بر تمدید ۲۴ ساعته مهلت درج شکایات تا ۸ ثور نمود، اما بسنده بودن این مهلت برای بررسی و تطبیق نتایج محل به محل قابل تامل است.

متأسفانه تعلل در اجرای وظایف در دور دوم انتخابات ریاست جمهوری ۱۳۹۳ نیز دوام دارد؛ زیرا که طبق اعلامیه مطبوعاتی مورخ ۲۵ ثور ۱۳۹۳ و جدول دور دوم از سوی کمیسیون انتخابات انتخابات دور دوم یک ماه پس از اعلان نتایج دور اول انتخابات در تاریخ ۲۴ جوزا برگزار می گردد. این موضوع تخلف صریح از بند دوم ماده ۲۰ قانون انتخابات می باشد که تاریخ برگزاری دور دوم انتخابات را تنها دو هفته پس از اعلام نتایج نهایی دور اول ذکر کرده است.<sup>۱</sup>

مسئله دیگر در زمان نظارت از پروسه انتخابات که می تواند شفافیت در شمارش آرا، رسیدگی به شکایات و اعلام نتایج را از سوی هر دو کمیسیون خدشه دار نماید، عدم اجازه به ناظران، مشاهدان و رسانه ها در نظارت و مستندسازی عملکرد دو کمیسیون در اجرای وظایف یاد شده می باشد. به طور مثال مشاهدان و ناظران نمی توانند از بخش های مختلف مرکز ملی جمع بندی نتایج مانند تیم تفتیش، کنترل کیفیت، بورد اعضای کمیسیون یا آرشیف

---

<sup>1</sup> آقای نورستانی، ریاست کمیسیون انتخابات، علت تاخیر در برگزاری دور دوم در تاریخ ۲۴ جوزا را از بین رفتن مواد حساس انتخاباتی در روزهای گذشته می داند و تهیه آنها را زمان گیر خوانده بود.

نظارت کامل داشته و حتی در بخش بازکردن صندوق‌های حاوی نتایج یا بخش ثبت معلومات نیز حق استفاده از کمره عکاسی را در حین نظارت نداشته‌اند. در موردی هم دفتر ولایتی کمیسیون انتخابات در ارزگان اجازه حضور مشاهدان، من جمله مشاهدان کمیسیون حقوق بشر، را در جریان تفتیش و بازشماری آرا نداده‌اند و تنها نماینده ناظر نامزدان را دارای چنین حقی دانسته‌اند. به طوری که سرنوشت آرا بعد از شمارش اولیه و رسیدن نتایج به مرکز ملی جمع‌بندی نتایج در دفتر مرکزی کمیسیون انتخابات تا اعلان نتایج از یک طرف و نحوه فیصله کمیسیون شکایات در رسیدگی به شکایات، آرای قرنطین شده نیز از طرف دیگر پرسش‌آمیز می‌باشد.

از نگاه حقوقی، بنا بر ماده ۵۰ قانون اساسی افغانستان، «اتباع افغانستان حق دسترسی به اطلاعات از ادارات دولتی را در حدود احکام قانون دارا می‌باشند. این حق جز صدمه به حقوق دیگران و امنیت عامه حدودی ندارد». اطلاعات مرتبط با نتایج انتخابات و شمارش آرای مردم به دلیل وجهه ملی داشتن نمی‌تواند به سادگی محرم قلمداد شود تا دیگران حق دسترسی به آن را نداشته باشند.

از سوی دیگر ماده ۵۵ قانون انتخابات نیز حقوق و تکالیف قانونی ناظران و مشاهدان را به تفصیل بیان نموده، حضور آنها در روند انتخابات، مراکز و محلات رأی‌دهی و شمارش آرا و همچنین دسترسی‌شان به معلومات مطابق طرزالعمل‌های کمیسیون انتخابات و کمیسیون شکایات را جزو حقوق قانونی این افراد می‌داند. بنابراین کمیسیون انتخابات و کمیسیون شکایات باید نسبت به اقدامات متباین با قوانین موجود پاسخگو باشند.

مطابق قوانین انتخابات و قانون تشکیل، وظایف و صلاحیت کمیسیون شکایات، مرحله ابتدایی درج و رسیدگی به شکایات بایستی در دفتر ولایتی کمیسیون شکایات انجام شده و فیصله صورت می‌گرفت. در صورت عدم قناعت نامزدان به این فیصله، در مرحله دوم رسیدگی به شکایات و اعتراضات در دفتر مرکزی این کمیسیون انجام خواهد شد و در این صورت حق استیناف‌خواهی برای نامزدان، پیش از اعلان فیصله نهایی محفوظ خواهد بود.

یکی از موارد ضعف موجود نیز عدم جواز استیناف‌خواهی برای نامزدان نسبت به فیصله نهایی این کمیسیون می‌باشد؛ کما این که کمیسیون انتخابات فرصت این را داشت که این فیصله را بازبینی نموده و در صورت عدم قناعت اعتراض نماید، اما تنها یک روز بعد از دریافت فیصله، با فرض تایید آن، نتیجه نهایی انتخابات را اعلام نمود.



همچنین با وجود برگزاری جلسات علنی رسیدگی به شکایات (جدول ۹)، فیصله‌های کمیسیون شکایات به طور مخفی و دور از دید ناظران و رسانه‌ها انجام داده و به همین علت برخی نامزدان در پایان فیصله نهایی این کمیسیون اعتراض داشته‌اند که متأسفانه اجازه رسیدگی نداشتند.

## ب- نارسایی

ناآگاهی یا سهل‌انگاری کارمندان کمیسیون با آن که ممکن است باعث تخلف وی از قوانین گردد، از سوی دیگر نوعی نقص در سیستم انتخابات ایجاد را می‌رساند که می‌تواند باعث باطل شدن آرای مردم گردد. مشکلاتی همچون نبود مهر و امضای محل رأی‌دهی بر روی آرای مردم از جمله تخلفاتی است که شاید حتی ریشه در ناآگاهی یا عدم مهارت کارمندان انتخاباتی نسبت به وظایف خویش داشته باشد و متأسفانه باعث ضایع کردن آرای بسیاری از مردم شده است. قابل ذکر است که متأسفانه برخی محلات رأی‌دهی قبل از ختم زمان قانونی انتخابات (ساعت ۵ بعد از ظهر) اقدام به شمارش آرا نمودند. به طور مثال طبق گزارشات از یکی از مراکز ولسوالی‌های تگاب شیرین و خواجه سبزپوش ولایت فاریاب، شمارش آرا ساعت سه و چهل دقیقه بعد از ظهر شروع شده است. همچنین مرکزی در ولسوالی میرامور ولایت دایکندی نیز به علت تمام شدن آرا در ساعت ۴، کارمندان تا ختم زمان رأی‌دهی صبر نکرده و بلافاصله شروع به شمارش آرا نموده‌اند.

در طول جمع‌بندی نتایج در مرکز ملی جمع‌بندی نتایج، مشاهدان و ناظران انتخابات تنها از فاصله دور اجازه مشاهده باز شدن صندوق‌های رسیده به از سراسر کشور به این مرکز بوده‌اند، آن هم در روز دوم شمارش نتایج و بعد از این که عدم اجازه نظارت از این قسمت موجب اعتراض گسترده ناظران، مشاهدان و رسانه‌ها و تصمیم آنها به ترک محل گردید. بعد از باز شدن صندوق‌های حاوی نتایج، اوراق نتایج به مکان دیگری، دور از دید مشاهدان و ناظران، جهت بررسی و اسکن دیجیتالی رفته و اجازه نظارت از آن داده نشده است.

در ادامه مشاهدان و ناظران تنها مجاز به نظارت از کامپیوترهای بخش «ثبت معلومات»<sup>۱</sup> از فاصله دور و بدون حق سوال بودند. بدیهی است که سیستم‌های پیشرفته کامپیوتری با آن که باعث تسهیل و تسریع در روند کار می‌گردد، اما به علت پیچیدگی به طور کامل برای ناظران روشن و گویا نیست. طرفه آن که همین سیستم پیچیده نیز نه تمامی

<sup>1</sup> Data Entry

آن، بلکه تنها همین بخش ثبت معلومات آن در مقابل چشم ناظران قرار داشت و برای قناعت ناظران کنجکاو و بدبین به توضیحات کلی مسئولین و یا تدارک کنفرانس‌های خبری اکتفا می‌شد.

متأسفانه استفاده از روش‌های سنتی رأی‌دهی و شمارش دستی آرا باعث افزایش مداخله انسانی در روند شمارش و جمع‌بندی شده و تطویل بیش از اندازه پروسه را در پی دارد. بعلاوه به علت تاخیر کند بودن بررسی شکایات و اعلان فیصله و نتیجه، میزان نارضایتی نامزدان و رای‌دهندگان نیز افزایش می‌یابد. انتخابات در زمانه مدرن نیاز به ابزارهای مدرن داشته و تکنالوجی امروزه کمک بسیاری در برگزاری انتخابات نموده است. نمونه اخیر استفاده از دانش جدید، برگزاری انتخابات به شیوه الکترونیکی در هند می‌باشد. انتخابات پارلمانی هند در سال ۱۳۹۳، به عنوان بزرگترین انتخابات جهان، طی نه مرحله برای حدود ۸۰۰ میلیون هندی برگزار شد.

بیش از ۹۳۰ هزار مرکز رأی‌دهی، ۱۱ میلیون کارمند انتخاباتی و امنیتی، ۹ روز انتخابات بین ۷ اپریل تا ۱۲ می (۲۲ ثور) و ۱۵ هزار نامزد از ۵۰۰ حزب کوچک و بزرگ که برای بدست آوردن ۵۴۳ کرسی در پارلمان رقابت نمودند<sup>۱</sup>، به اندازه کافی بزرگی این انتخابات و پیچیدگی مدیریت آن را نشان می‌دهد. جالب آن است که نتیجه این انتخابات تنها ۴ روز بعد از آخرین مرحله یعنی ۲۶ ثور ۱۳۹۳ اعلان شد.

تأخیر در اعلان نتایج از جهتی زمینه بیشتری برای ارتکاب تخلف، تقلب و مهندسی انتخابات را فراهم آورده و از دیگر جهت باعث افزایش شک و تردید ذهنی در این زمینه می‌گردد. نادر محسنی، منشی و یکی از کمیشنران کمیسیون شکایات، در مصاحبه ای در زمینه تاخیر در اعلان نتایج ابراز داشت که به علت عدم تناسب زمانبندی در تقویم انتخابات با حجم کار رسیدگی به شکایات و اولویت دادن کمیسیون شکایات به رسیدگی دقیق‌تر به شکایات، فیصله نهایی کمیسیون به تعویق افتاد<sup>۲</sup>.

هر چند دقت در رسیدگی به شکایات از اهمیت زیادی برخوردار است، اما ماده ۲۲ «اعلامیه بانکوک در مورد انتخابات آزاد و عادلانه در آسیا» در مورد تعلل در روند انتخابات می‌گوید: «تاخیرهای بی‌مورد در حل قضایا ممکن

<sup>1</sup> خبرگزاری صدای امریکا:

<http://www.darivooa.com/content/inida-election-2014/1887541.html>

<sup>2</sup> مصاحبه نادر محسنی با شبکه خبری طلوع نیوز، ۲۴ ثور ۱۳۹۳.

است باعث دستکاری در روند حل مسئله گردیده و کارکرد عدالت را رد نماید. خواه تاخیرها به علت کمبود ظرفیت باشد یا به دلیل نفوذ سیاسی، مشروعیت روند کلی حل مسئله را زیر سوال می‌برد.

در چارچوب دوره‌های انتخاباتی، باید محدوده‌های زمانی معقولی برای حل و فصل قضایا تعیین گردد تا از تاخیرهای غیرضروری جلوگیری شود. این محدوده‌های زمانی باید دقیق بوده ولی به طور منصفانه اجرا گردد. بدین ترتیب تعلق خارج از چارچوب قوانین از عواملی است که اهمیت مسئله انتخابات و مشارکت مردمی را زیر سوال برده و اعتماد مردم را نسبت به کارکردهای نظام انتخاباتی و مردم سالاری کاهش می‌دهد؛ در نتیجه میزان علاقه-مندی مردم به مشارکت در امور سیاسی در دوره‌های بعدی کم‌رنگ خواهد شد.

## بخش چهارم:

### جمع بندی

#### ارزیابی و نتیجه گیری

یافته‌های حاصل از گزارشات و مشاهدات پروسه انتخابات در روز انتخابات، مقطع شمارش آرا، رسیدگی به شکایات و اعلام نتایج ابتدایی و نهایی نشان می‌دهد که خوشبختانه مشارکت کلی مردم افزایش چشمگیری یافته است. شاید ارتقای آگاهی عمومی نسبت به حقوق سیاسی و مسئولیت شهروندی در قبال جامعه، اهمیت مضاعف این دوره از انتخابات در تقاطع با مسئله سال ۲۰۱۴ و تاحدی تغییر و گسترش توجه نامزدان به مسائل ملی در طول تبلیغات انتخاباتی را بتوان از عوامل اصلی افزایش مشارکت مردمی در انتخابات ۱۳۹۳ نسبت به انتخابات دوره پیشین دانست. با این وجود مسئله مشاهدات نشان می‌دهد که هنوز هم میزان مشارکت مردان در مقایسه با زنان از وضعیت خوبی برخوردار نمی‌باشد. اشتراک ۳۶ درصدی زنان به عنوان نیمی از پیکره جامعه نه تنها برابر با مردان نبوده، بلکه از دوره‌های پیشین نیز کمتر شده است.

دسترسی به محلات رأی‌دهی و داشتن حق رای برابر حق تمامی اتباع کشور می‌باشد. در ماه‌های آخر سال ۱۳۹۲ و ابتدای سال ۱۳۹۳ مناطق متعددی از افغانستان به علت حوادث طبیعی همچون سیل، رانش زمین آسیب دیده و ساکنان باقیمانده مجبور به ترک محلات سکونت خود گردیدند. به همین دلیل در صورت برگزاری دور دوم انتخابات ریاست جمهوری، بسیاری از این افراد کارت رأی‌دهی خود را در جریان حادثه از دست داده و یا محلات و مراکز رأی‌دهی در دسترس‌شان نخواهد بود و قادر به مشارکت در دور دوم نخواهند بود. قابل ذکر است که آسیب-دیدگان و جابه‌جاشدگان به اثر وقایع مذکور معمولاً در محلات موقت دور از حادثه همچون خیمه‌های موقت اسکان می‌یابند.

طبق گزارشات ناظران حقوق بشر می‌توان گفت که نظارت از «روز انتخابات» و دوره شمارش آرا، بررسی شکایات و اعلام نتایج نشان می‌دهد که چالش‌های موجود بر سر راه حقوق سیاسی مردم در این مراحل به طور کلی به دو نوع (۱) تخطی و تخلف و (۲) نارسایی‌ها تقسیم می‌شوند.

## الف) روز انتخابات

در نوع نخست، تخطی‌های عمده از قانون شامل دیر باز شدن یا زود بسته شدن مراکز رای، پر شدن صندوق‌ها به طور غیرقانونی، مشاهده کمپاین به نفع نامزد مشخص، مداخله نیروهای امنیتی و کارمندان دولت در روند انتخابات، جانبدارانه عمل نمودن کارمندان کمیسیون، رای دادن افراد زیر سن، رای دادن مکرر، کمبود اوراق رأی‌دهی، جلوگیری از حضور ناظران و مشاهداندر مراکز رأی‌دهی می‌باشد. نقطه مشترک تمامی این نوع تخطی‌ها، نقض از حقوق ملی یا بین‌المللی در زمینه برگزاری انتخابات قانونی و دسترسی به حق سیاسی را می‌باشد. تعداد ۲۷۷ مورد تخطی در ۱۵۸۴ محل نظارت شده از این دست بوده است که هر کدام از تخطی‌های بالا در کمتر از ۵ درصد مراکز نظارت شده مشاهده شده است و البته در برخی مراکز بیش از یک تخطی دیده شده است. چهار نوع تخطی اصلی از قوانین در روز انتخابات به ترتیب شامل مشاهده کمپاین در مراکز رأی‌دهی و نزدیک آن به نفع نامزد مشخص، کمبود اوراق رأی‌دهی، دیر باز شدن برخی مراکز و مداخله غیرقانونی نیروهای امنیتی و کارمندان دولت می‌باشد.

با وجود اطلاع رسانی به نامزدان و حامیان آنها در مورد عدم جواز تبلیغ در شعاع صد متری مراکز رأی‌دهی در دوره ۴۸ ساعته سکوت<sup>۱</sup>، باز هم موارد متعددی از تبلیغات به نفع برخی نامزدان ریاست جمهوری و شوراهای ولایتی به ثبت رسیده است. حتی در مواردی از این قبیل، کارمندان کمیسیون انتخابات و یا نیروهای امنیتی موظف برخلاف قوانین ملی و فرامین مستقیم ریاست جمهوری اصل بی‌طرفی را زیر پای گذاشته و به طرفداری و تبلیغ برای نامزد مشخصی دست زده‌اند.

نوع دوم چالش‌های بر سر راه دسترسی مردم به حقوق سیاسی شامل کمبودات و نارسایی‌هایی است که در روز انتخابات به چشم خورده و روال عادی رأی‌دهی را با اختلال مواجه ساخته است. چالش‌های نوع دوم مواردی همچون مسئله امنیت، کمبود اوراق رای، بی‌نظمی در مراکز رأی‌دهی و سایر مشکلات تکنیکی را شامل می‌گردد.

---

<sup>1</sup> ماده پنجاه و یک قانون انتخابات

یافته‌ها حاکی از آن است که وضعیت امنیتی هنوز هم از جمله مسائل عمده‌ای به شمار می‌رود که انتخابات را تحت تاثیر خویش قرار می‌دهد. ده‌ها مورد تهدید، انفجار و تیراندازی توسط مخالفان مسلح دولت به همراه حضور تهدیدآمیز افراد مسلح غیرمسئول در ۱۵۸۴ محل نظارت شده در روز انتخابات نشان می‌دهد که انتخابات ۱۳۹۳ خالی از خطر و تهدید نبوده است. البته باید گفت که ناامنی تنها محدود به روز انتخابات نبوده و عاملین ناامنی مذکور پیش از انتخابات هم فعالیت‌های گسترده‌ای در تاثیر و تهدید پروسه انتخابات داشته‌اند.

بسیاری از افراد مسلح غیرمسئول در قالب ملیشه‌های نظامی با متنفذین، مجاهدین سابق و مقامات سیاسی در تماس می‌باشند، از همین روی می‌توانند با استفاده از پشتوانه سیاسی خود، مردم را وادار به حمایت از کاندید خاصی نموده و اجازه فعالیت به دیگر کاندیدان را ندهند (نقض عدم تهدید، عدم تبعیض و عدم جانبداری). نقض اصول سیاسی از جانب نیروهای مسلح غیرمسئول، فضا را برای نادیده گرفتن حقوق سیاسی مردم فراهم می‌سازد. موارد مهمی از نقض اصول و حقوق سیاسی از سوی این افراد نیز در ولایات مختلف کشور مشاهده شده است که نفوذ حاکمیت مرکزی را در محلات مرتبط به چالش کشیده و تهدیدی برای برگزاری انتخابات شفاف می‌باشد<sup>۱</sup>. با وجود اعلام حمایت برخی دسته‌های مخالفان مسلح از نامزد خاص انتخاباتی<sup>L</sup> و ترغیب مردم به حمایت از نامزدان شوراهای ولایتی مورد حمایت آنها<sup>M</sup>، باز هم رویدادهای بی‌شماری وجود دارد که نشان می‌دهد این گروه‌ها برای ایجاد ارباب بین نامزدان و شرکت کنندگان از روزهای پیش از انتخابات دست به تهدید، حمله، انفجار علیه مردم و نامزدان زده‌اند<sup>N</sup>.

قابل ذکر است ناظران کمیسیون حقوق بشر حدود ۱۰۰ مورد تهدید و ناامنی در روز انتخابات را که حاصل اقدامات مخالفان مسلح و افراد مسلح غیرمسئول بوده، گزارش نمودند که بسیاری از آنها در آغازین ساعات روز انتخابات به وقوع پیوسته‌اند. به این وجود، اقدامات نیروهای امنیتی در تامین مراکز رأی‌دهی در کشوری که حملات همه روزه افراد مسلح آن را با بحران امنیت مواجه کرده، قابل قدر و ستایش می‌باشد. گزارشات رسانه‌ها نشان می‌دهد که ده‌ها مورد تهدیدات جدی نسبت به انتخابات که اصل عدم ارباب و زمینه دسترسی به حقوق سیاسی را نقض می‌کند، توسط نیروهای امنیتی کشور به خوبی دفع گردیده و عملکرد این نیروها در روز انتخابات رضایت‌آمیز بوده است.

---

<sup>1</sup> کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان. «گزارش تاثیر پولیس محلی و نیروهای مسلح غیرمسئول بر انتخابات ریاست جمهوری و شوراهای ولایتی ۱۳۹۳». بهار ۱۳۹۳.

کمبود اوراق و محلات رأیدهی باعث عدم دسترسی شهروندان به حق رای خود شده و اصل آزادی و برابری در انتخابات را زیر سوال قرار می دهد و از جهتی در زمره تخطی از قانون قرار گرفته و کمیسیون انتخابات را با مسئولیت مستقیم مواجه می سازد. از آنجا که از لحاظ قانونی تامین اوراق و محلات رای به تناسب جمعیت رای دهنده در مراکز وظیفه اصلی کمیسیون انتخابات می باشد. این مسئله یکی از عوامل عمده عدم دسترسی شهروندان به طور متناسب به حق رای شان شده و شک و ظن نسبت به بی طرفی و استقلالیت کمیسیون انتخابات را افزایش می دهد. البته از جهت دیگر ریشه این مسئله را می توان فقدان پایگاه اطلاعاتی دقیق در زمینه تعداد نفوس مناطق مختلف کشور دانست و به همین دلیل توزیع مناسب برگه های رای در عمل ناممکن به نظر می رسد. اما باز هم این مسئله باعث نمی شود که کمیسیون انتخابات به طور کامل از پاسخگویی به این مشکل تبرئه شود. این موضوع که با وجود تجربیات گذشته کمیسیون انتخابات، چرا این نهاد نتوانسته اوراق رای کافی را برای برخی مناطق مشخص کشور و حتی پایتخت تامین نماید و در برخی موارد با وجود اعلام کمبود رای در میانه های روز انتخابات، حتی تا پایان وقت رای به مراکز نرسیده است، خود جای ابهام دارد و کمیسیون انتخابات به عنوان نهاد مسئول باید پاسخگو باشد.

بی نظمی در مراکز رأیدهی، کنترل و نظارت روند رأیدهی را دچار اختلال نموده و زمینه تخلف و تقلب را افزایش می دهد. گزارشات نشان می دهد که در برخی مراکز بی نظمی باعث دخالت افراد دیگر در اصل آزاد و سری بودن رای یک شخص شده است. ناآگاهی کارمندان نسبت به وظایف خود، کمبود محلات رای و ازدحام در یک محل، و حضور متنفذان و زورمندان در محل از عوامل ایجاد بی نظمی در برخی مراکز شده است.

### **ب) شمارش آرا، رسیدگی به شکایات و اعلان نتایج: تأخیر، تخطی و عدم شفافیت**

در بسیاری مقاطع پروسه انتخابات تأخیر و تخلف از برنامه زمانی از پیش اعلام شده توسط هر دو کمیسیون مشاهده شده است. تعلل هر دو کمیسیون مستقل انتخابات و شکایات در مواردی همچون شمارش آرا، رسیدگی به شکایات، فیصله شکایات و ارسال آن از کمیسیون شکایات به کمیسیون انتخابات و اعلان نتایج، مغایر قانون انتخابات، لوایح و طرز العمل های هر دو کمیسیون بوده و تخلف به شمار می رود. تعویق برگزاری دور دوم انتخابات به تاریخ ۲۴ جوزا بر اساس جدول زمانی کمیسیون انتخابات نیز تخلف مستقیم از بند دوی ماده ۲۰ قانون انتخابات می باشد.

انتخابات شفاف تضمین کننده دسترسی برابر مردم به حق تعیین سرنوشت سیاسی شان بوده و هدفی برای اصلاح ساختار و روش برگزاری انتخابات در دوره های بعدی به شمار می رود. طبق ماده ۵۰ قانون اساسی و ماده ۵۵ قانون

انتخابات افراد به ویژه ناظران، مشاهدان و رسانه‌های ملی و بین‌المللی که دارای اعتبارنامه از کمیسیون انتخابات می‌باشند، اجازه حضور و نظارت از روند کلی انتخابات را دارند. این نظارت شامل مراحل شمارش آرا و اعلام نتایج در کمیسیون انتخابات و رسیدگی به شکایات می‌باشد. متأسفانه ترتیبات ایجاد شده از سوی کمیسیون انتخابات و کمیسیون شکایات برای نظارت شدن عملکردشان نتوانسته شفافیت لازم را برای ناظران فراهم آورد.

قابل ذکر است که تاخیر در اعلان نتایج، جدا از احتساب تخلف برای نهادهای مرتبط، باعث افزایش شک و گمان‌های منفی افکار عمومی جامعه نسبت به سلامت روند انتخابات و احتمال تخلف و تقلب گسترده در انتخابات می‌گردد و زمینه‌های نفوذ و دستبرد به نتایج را از سوی متنفذان افزایش می‌دهد. یکی از عوامل تاخیر در رسیدگی به شکایات و اعلان نتایج انتخابات استفاده از شیوه‌های سنتی با اوراق کاغدی و شمارش دستی برای اعلان نتایج می‌باشد. لذا لازم است راهکارها و روش‌های جدید مدیریت و برگزاری انتخابات با ابزارهای جدید در انتخابات‌های آینده از سوی کمیسیون انتخابات و کمیسیون شکایات روی دست گرفته شود.

همچنین یافته‌ها نشان می‌دهد که در مرحله شمارش اولیه آرا در محل رأی‌دهی، ناآگاهی و تخلف کارمندان کمیسیون انتخابات باعث گردیده است که در محلات متعددی شمارش آرا، قبل از ختم ساعت رأی‌دهی (ساعت ۵ بعد از ظهر) شروع شده و پایان یابد.

## پیشنهادات و راهکارها

از آنجا که کمیسیون انتخابات با تایید فیصله نهایی کمیسیون شکایات در تاریخ ۲۵ ثور ۱۳۹۳، رفتن انتخابات به دور دوم را قطعی دانست، لازم است که نهادهای برگزارکننده انتخابات با توجه به چالش‌های موجود در دور اول که در بخش‌های گذشته این گزارش اشاره شد، اقدامات لازم را برای رفع چالش‌ها و کاهش تخطی‌ها، تقلبات و تخلفات و افزایش زمینه دسترسی مردم به حق رای‌شان هر چه زودتر روی دست گیرند. گزارش اخیر پیشنهاداتی را برای این نهادها به قرار زیر ابراز می‌دارد:

۱. کمیسیون مستقل انتخابات باید آگاهی رسانی درباره انتخابات و لزوم مشارکت مردم (به ویژه زنان) را در سطح ملی و با ابزارهای مختلف همانند تبلیغ در مساجد، استفاده از رسانه‌های چاپی، صوتی و تصویری، و پخش مواد آگاهی در سطح شهر در روزهای باقیمانده تا دور دوم انتخابات تشدید نماید،



۲. شناسایی بیجاشدگان اخیر بر اثر حوادث طبیعی و انجام اقدامات لازم جهت دسترسی این افراد به حق رای - شان در دور دوم انتخابات مانند: صدور مجدد کارت برای این افراد، افزایش مراکز سیار رأی‌دهی و استقرار آنها در محل اسکان این افراد.

۳. به علت اهمیت امنیت به عنوان یکی از مولفه‌های تأثیرگذار بر روند انتخابات، وزارت داخله افغانستان بایستی با همکاری وزارت دفاع ملی نسبت به تامین امنیت مناطق ناامن و تحت نفوذ افراد مسلح غیرمسئول و مخالفان مسلح اقدامات جدی‌تری را روی دست گیرند و پولیس ملی و اردوی ملی در تمامی این محلات به ویژه در روز انتخابات دور دوم حضور محسوس داشته باشند و امنیت سرحدات افغانستان با کشورهای همجوار را به منظور جلوگیری از ورود مهاجمان و تجهیزات نظامی‌شان زیر کنترل شدید داشته باشند.

۴. کمیسیون مستقل انتخابات باید در مورد کنترل و مجازات آن عده نامزدان و کارمندان انتخاباتی که قوانین انتخابات و لوايح و طرز العمل‌ها را نقض می‌نمایند رویه‌های شدیدتری را روی دست گیرند.

۵. به منظور جلوگیری از کمبود اوراق رای در مرحله دوم انتخابات، لازم است آن تعداد مراکز و محلات رأی‌دهی که در دور اول دچار کمبود رای شده‌اند، شناسایی شده و در دور دوم آرای مورد نیازشان پیش از پیش تامین گردد. تکرار مجدد کمبود رای در دور دوم انتخابات می‌تواند مسائلی همچون نبود مدیریت صحیح و عدم بی‌طرفی کمیسیون انتخابات را در پی داشته باشد.

۶. ناآگاهی کارمندان کمیسیون، هم باعث ناتوانی‌شان در حفظ نظم در محل شده و هم این که احتمال تضییع آرای مردم را در مواردی همچون عدم مهر و امضازدن اوراق و نتایج انتخاباتی و باطل شدن آرا را در پی دارد. کمیسیون مستقل انتخابات باید نسبت به آموزش مجدد و جامع کارمندان و یا جایگزینی کارمندان قبلی با کارمندان لایق‌تر جدید اقدام نماید.

۷. تأخیر در اجرای وظایف هر دو کمیسیون، تخلف از قوانین به شمار می‌رود. کمیسیون انتخابات و کمیسیون شکایات باید اکیداً به جدول زمانی ارائه شده برای دور دوم انتخابات متعهد بوده و وظایفشان را سر موعد مقرر انجام دهند.

۸. به علت کندی روش برگزاری انتخابات و اجرای وظایف هر دو کمیسیون انتخاباتی در روش سنتی، توصیه می‌گردد که کمیسیون انتخابات در دوره‌های بعدی انتخابات استفاده از تکنالوجی جدید و برگزاری انتخابات الکترونیکی را روی دست گیرد تا در انتخابات پارلمانی سال ۱۳۹۴ آماده استفاده گردد. به این منظور وزارت داخله هم بایستی هر چه زودتر ثبت نام و توزیع تذکره برقی را برای سهولت در برگزاری انتخابات الکترونیکی روی دست گیرد.

۹. از آنجا که نظارت نهادهای بی‌طرف و سایر ناظران باعث افزایش شفافیت در انتخابات و جلوگیری از بسیاری تخلفات و تخلفات می‌گردد، لازم است تا کمیسیون‌های انتخابات و شکایات و سایر ارگان‌های مرتبط به انتخابات، زمینه مساعدتری برای نظارت آنها در تمامی زمینه‌ها فراهم سازد. کمیسیون انتخابات باید پروسه شمارش آرا، ثبت و اعلام نتایج را در مرکز ملی نتایج به طوری شفاف سازد که قناعت ناظران فراهم گردد. لوایح و طرزالعمل‌ها، و دستورالعمل‌های هر دو کمیسیون که محدودیت‌ها اضافی را برای ناظران، مشاهدان و رسانه‌ها ایجاد کرده‌است، تا حد ممکن اصلاح گردد و حداقل مشاهدان و ناظران نهادهای بی‌طرف ملی و بین‌المللی و جامعه مدنی دسترسی آزادتری به پروسه داشته باشند. همچنین کمیسیون شکایات باید پروسه نظارت از رسیدگی به شکایات را علاوه بر جلسات علنی رسیدگی به شکایات، شامل نحوه فیصله نهایی خود نیز ساخته و شفافیت لازم را برای ناظران فراهم سازد.

## ضمایم و یادداشت‌ها:

### <sup>A</sup> اعلامیه جهانی حقوق بشر، ماده بیست و یکم:

۱. هرکس حق دارد که در اداره امور عمومی کشور خود، خواه مستقیماً و خواه با وساطت نمایندگان که آزادانه انتخاب شده باشند، شرکت جوید.
۲. هرکس حق دارد که باتساوی شرایط، بامشاغل عمومی کشور خود نایل آید.
۳. اساس و منشأ قدرت حکومت اراده مردم است این اراده باید به وسیله انتخاباتی بر گزار گردد که از روی صداقت و به طور ادواری صورت پذیرد. انتخابات باید عمومی و بارعایت مساوات باشد و با رأی مخفی یا طریقه نظیر آن انجام گیرد که آزادی رأی را تامین نماید.

### <sup>B</sup> قانون اساسی، ماده شصت و یکم:

رئیس جمهور با کسب اکثریت بیش از پنجاه فی صد آرای رای دهندگان از طریق رأی گیری آزاد، عمومی، سری و مستقیم انتخاب می گردد. وظیفه رئیس جمهور در اول جوزای سال پنجم بعد از انتخابات پایان می یابد. انتخابات به منظور تعیین رئیس جمهور جدید در خلال مدت سی الی شصت روز قل از پایان کار رئیس جمهور برگزار میگردد. هرگاه در دور اول هیچ یک از کاندیدان نتواند اکثریت بیش از پنجاه فی صد آرا را به دست آورد، انتخابات برای دور دوم در ظرف دو هفته از تاریخ اعلام نتایج انتخابات برگزار می گردد و در این دور تنها دو نفر از کاندیدانی که بیشترین آرا را در دور اول به دست آورده اند، شرکت می نمایند. در دور دوم انتخابات، کاندیدی که اکثریت آرا را کسب کند، رئیس جمهور شناخته می شود. هرگاه یکی از کاندیدان ریاست جمهوری در جریان دور اول یا دوم رأی گیری و یا بعد از انتخابات و قبل از اعلام نتایج انتخابات وفات نماید، انتخابات مجدد مطابق به احکام قانون برگزار میگردد.

### <sup>C</sup> قانون اساسی، ماده هشتاد سوم:

اعضای ولسی جرگه توسط مردم از طریق انتخابات آزاد، عمومی، سری و مستقیم انتخاب می گردند. دوره کار ولسی جرگه به تاریخ اول سرطان سال پنجم، بعد از اعلان نتایج انتخابات به پایان می رسد و شورای جدید به

کار آغاز می نماید. انتخابات اعضای ولسی جرگه در خلال مدت سی الی شصت روز قبل از پایان دوره ولسی جرگه برگزار می گردد. تعداد اعضای ولسی جرگه به تناسب نفوس هر حوزه حداکثر دو صد و پنجاه نفر می باشد. حوزه های انتخاباتی و سایر مسایل مربوط به آن در قانون انتخابات تعیین می گردد. در قانون انتخابات باید تدابیری اتخاذ گردد که نظام انتخاباتی، نمایندگی عمومی و عادلانه را برای تمام مردم کشور تأمین نماید و به تناسب نفوس از هر ولایت طور اوسط حداقل دو وکیل زن در ولسی جرگه عضویت یابد.

#### <sup>D</sup> قانون اساسی،

ماده یکصد و سی و هشتم: در هر ولایت یک شورای ولایتی تشکیل می شود. اعضای شورای ولایتی، طبق قانون، به تناسب نفوس، از طریق انتخابات آزاد، عمومی، سری و مستقیم از طرف ساکنین ولایت برای مدت چهارسال انتخاب میگردند. شورای ولایتی یک نفر از اعضای خود را به حیث رئیس انتخاب می نماید.

ماده یکصد و چهلم: برای تنظیم امور و تأمین اشتراک فعال مردم در اداره محلی، در ولسوالی ها و قریه ها، مطابق به احکام قانون، شوراها تشکیل می گردند. اعضای این شوراها از طریق انتخابات آزاد، عمومی، سری و مستقیم از طرف ساکنین محل برای مدت سه سال انتخاب می شوند. سهم گیری کوچیان در شوراهای محلی مطابق به احکام قانون تنظیم می گردد.

ماده یکصد و چهل و یکم: برای اداره امور شهری، شاروالی تشکیل می شود. شاروال و اعضای مجالس شاروالی، از طریق انتخابات آزاد، عمومی، سری و مستقیم انتخاب می شوند. امور مربوط به شاروالی ها توسط قانون تنظیم میگردند.

#### <sup>E</sup> تعریف ناظر و مشاهد طبق بندهای ۱۳ و ۱۴ ماده چهارم قانون انتخابات:

(۱۳) ناظر: شخصیکه به نمایندگی از حزب سیاسی، کاندید مستقل و نهادهای داخلی و خارجی به منظور نظارت بر روند انتخابات از طرف کمیسیون، اعتبار نامه دریافت می نماید.

(۱۴) مشاهد: شخص حقیقی یا حکمی داخلی یا خارجی یا رسانه های همگانی است که بعد از دریافت اعتبار نامه از طرف کمیسیون از روند انتخابات مشاهده می نماید.

#### <sup>F</sup> ماده پنجاه و پنجم:

(۱) ناظر و مشاهد داخلی دارای حقوق ذیل می باشند:

- ۱ - بدست آوردن اعتبار نامه.
- ۲ - حضور در روند انتخابات، مراکز و محلات رأی دهی و شمارش آراء.
- ۳ - دسترسی به معلومات مطابق طرز العمل مربوط .

۴ - تقدیم اعتراض یا شکایت از طرف ناظر به مرجع مربوط در صورت بروز تخلف.  
۵ - تهیه گزارش از روند انتخابات توسط مشاهد.  
۶ - مشاهدین و ناظرین بین المللی حق دسترسی به معلومات در مورد روند انتخابات را دارا می باشند.

۷ مشاهدین و ناظرین بین المللی می توانند در موعده معینه از روند انتخابات طوری طرفانه گزارش تهیه و آنرا به کمیسیون، حکومت، نمایندگی دفتر ملل متحد و رسانه ها ارائه نمایند حق اعتراض و شکایت را به کمیسیون شکایات دارا می باشند.

(۲) ناظر و مشاهد دارای مکلفیت های ذیل می باشند:

- ۱ - رعایت احکام این قانون، سایر اسناد تقنینی نافذ و طرز العمل های مربوط.
- ۲ - رعایت اصل واقعیت حین تهیه گزارش توسط مشاهد و درج شکایت توسط ناظر.
- ۳ - خود داری از شایعه پراگنی و ایجاد تشنج.
- ۴ - رعایت سایر موارد پیشبینی شده در طرز العمل های مربوطه.

#### <sup>G</sup> ماده شصت و هفتم:

- (۱) تخطی شامل اعمالی میگردد که غیر قصدی و سهوا از طرف رای دهنده، کاندید، کارکن انتخابات، ناظر، مشاهد، رسانه و سایر شاملین در روند انتخابات واقع میگردد.
- (۲) تخطی های انتخاباتی میتواند از طرف کمیسیون، کمیسیون شکایات و نمایندگی های ولایتی آن با در نظر داشت طرز العمل مربوط رسیدگی شود.
- (۳) رسیدگی به تخطی رسانه ی توسط کمیسیون رسانه ها صورت میگیرد.
- (۴) نوعیت تخطی و چگونگی رسیدگی به آن توسط طرز العمل جداگانه تنظیم میگردد.

#### <sup>H</sup> ماده ۵۵ قانون انتخابات:

- (۱) ناظر و مشاهد داخلی دارای حقوق ذیل می باشند:  
بدست آوردن اعتبار نامه.  
حضور در روند انتخابات، مراکز و محلات رای دهی و شمارش آراء.  
دسترسی به معلومات مطابق طرز العمل مربوط.  
تقدیم اعتراض یا شکایت از طرف ناظر به مرجع مربوط در صورت بروز تخلف.  
تهیه گزارش از روند انتخابات توسط مشاهد.  
مشاهدین و ناظرین بین المللی حق دسترسی به معلومات در مورد روند انتخابات را دارا می باشند.

مشاهدین و ناظرین بین المللی می توانند در موعد معینه از روند انتخابات طور بیطرفانه گزارش تهیه و آنرا به کمیسیون ، حکومت ، نمایندگی دفتر ملل متحد و رسانه ها ارائه نمایند حق اعتراض و شکایت را به کمیسیون شکایات دارا می باشند.

(۲) ناظر و مشاهد دارای مکلفیت های ذیل می باشند:

رعایت احکام این قانون، سایر اسناد تقنینی نافذ و طرز العمل های مربوط.  
رعایت اصل واقعیت حین تهیه گزارش توسط مشاهد و درج شکایت توسط ناظر.  
خود داری از شایعه پراگنی و ایجاد تشنج.

رعایت سایر موارد پیشبینی شده در طرز العمل های مربوطه. (ماده ۵۵ قانون انتخابات)

اخراج تمامی ناظران و مشاهدان بدستور قوماندان معاون احمد (سناتور قبلی و کاندید شورای ولایتی غور) از مرکز دره ی کشور و مرکز ولسوالی در ساعات اولیه صبح یکی از مستندات از این نوع تخطی است که توسط کارمندان AIHRC گزارش گردیده است.

<sup>۱</sup> بر اساس اعلامیه مطبوعاتی IEC در تاریخ ۲۵ ثور سال ۱۳۹۳، تعداد و تناسب آرای کاندیدان ریاست جمهوری در دور اول، بر اساس فیصله های IECC و تصدیق IECC قرار ذیل می باشد:

داکتر عبدالله عبدالله	۲,۹۷۲,۱۴۱	(.۴۵.۰)
داکتر اشرف غنی احمدزی	۲,۰۸۴,۵۴۷	(.۳۱.۶)
داکتر زلمی رسول	۷۵۰,۹۹۷	(.۱۱.۴)
عبدالرب رسول سیاف	۴۶۵,۲۰۷	(.۷.۰)
انجینر قطب الدین هلال	۱۸۱,۸۲۷	(.۲.۸)
محمد شفیق گل آغا شیرزی	۱۰۳,۶۳۶	(.۱.۶)
محمد داوود سلطانزی	۳۰,۶۸۵	(.۰.۵)
هدایت امین ارسلان	۱۵,۵۰۶	(.۰.۲)

<sup>۱</sup> بند اول و دوم ماده بیستم قانون انتخابات:

« (۱) رئیس جمهور با کسب بیش از پنجاه فیصد آراء رای دهنده گان از طریق رای گیری آزاد، عمومی، سری و مستقیم انتخاب می گردد.

(۲) هرگاه در دور اول هیچ یک از کاندیدان نتواند اکثریت بیش از پنجاه فیصد آراء را بدست آورد، انتخابات برای دور دوم در ظرف دو هفته از تاریخ اعلام نتایج نهائی انتخابات، برگزار می گردد و در این دور تنها دو نفر از کاندیدانی که بیشترین آراء را در دور اول بدست آورده اند، مکلف است شرکت نمایند.»

### K ماده شصت و هشتم، بند ۳:

اعمال ذیل، تخلف و تقلب انتخاباتی شمرده می شود:

- (۱) ارائه معلومات نادرست و غیرواقعی به کمیسیون، کمیسیون شکایات و کمیسیون رسانه ها.
- (۲) ثبت نام بیشتر از یکبار در یک انتخابات.
- (۳) فریب در ثبت نام، حصول کارت رأی دهی و یا اسناد انتخاباتی.
- (۴) داشتن بیشتر از یک تذکره تابعیت و یا سند رأی دهی دیگر.
- (۵) رأی دهی یا کوشش برای رأی دهی، با استفاده از اسناد جعلی.
- (۶) رأی دهی با استفاده از سند یا کارت شخص دیگر.
- (۷) رأی دهی یا تلاش برای رأی دهی بیش از یک مرتبه در یک انتخابات.
- (۸) تغییر یا تبدیل اسناد انتخاباتی بدون مجوز و یا تحریف و جعل اسناد.
- (۹) حریق، محو یا سرقت اسناد انتخاباتی بدون مجوز و یا سرقت آن.
- (۱۰) پنهان کردن اسناد انتخاباتی به منظور کتمان حقایق.
- (۱۱) استفاده و نگهداشت فهرست، کارت، ورق رأی، فورمه و سایر مواد انتخاباتی از طرف اشخاص غیر مسئول.

- (۱۲) استفاده از سمبول، رنگ، شعار و سایر علائم مربوط به نامزد در مراکز رأی دهی.
- (۱۳) استفاده از سمبول و سایر علائم مربوط به کمیسیون و ادارات دولتی در مواد تبلیغاتی.
- (۱۴) دخالت در مواد و لوازم انتخاباتی یا صندوق رأی بدون مجوز.
- (۱۵) اخلال کار موظفان انتخابات.
- (۱۶) نقض اصول رفتار کاندیدان، ناظرین، مشاهدین و کارکنان انتخابات.
- (۱۷) نقض اصول رفتار رسانه ها.
- (۱۸) اعمال فشار، ممانعت از دسترسی به معلومات و ایجاد محدودیت غیرقانونی و غیراصولی علیه ژورنالیستانی که از رویدادهای انتخاباتی گزارش تهیه می نمایند.
- (۱۹) استفاده از امکانات و وجوه مالی از منابع غیرقانونی.
- (۲۰) دریافت یا قبول مساعدت های مالی و تکنیکی از اتباع یا دول خارجی و یا نمایندگی های سیاسی کشورهای خارجی مقیم افغانستان.

(۲۱) تهدید، تخویف، هتک حرمت، تشدد و اعمال فشار علیه رأی‌دهنده، کاندید، ناظر، مشاهد، رسانه و کارکن انتخابات.

(۲۲) اغوا، تحریک یا وادار نمودن اشخاص به ارتکاب تخلف.

(۲۳) تقلب در رأی دهی یا شمارش آراء یا سایر امور مربوط به انتخابات.

(۲۴) پیشنهاد و یا اخذ رشوت به قصد اعمال نفوذ در مراحل انتخابات یا هر منظور دیگر

(۲۵) عدم رعایت احکام این قانون، لوایح و طرز‌العمل‌های کمیسیون، کمیسیون شکایات و کمیسیون رسانه‌ها

(۲۶) ممانعت ناظرین و مشاهدین ملی و بین‌المللی از نظارت بر روند انتخابات.

(۲۷) کم کردن و یا زیاد کردن آراء در جریان شمارش و ثبت نتایج به نفع و یا به ضرر کاندید و یا کاندیدان که بر نتایج نهایی تاثیر نکرده باشد.

(۲۸) اعمال تشدد توأم با استفاده از سلاح ناریه، جارحه و یا ضربه به ضرر یا نفع شخص یا اشخاص در مرکز رای دهی .

(۲۹) حرکت دسته جمعی قهر آمیز و خشونت بار که منجر به تشنج و اخلال نظم اجتماعی و بر هم خوردن جریان انتخابات گردد.

(۳۰) جلوگیری از مشارکت واجدین شرایط رای‌دهی، کاندیدان، ناظرین، مشاهدین و اصحاب رسانه‌ها در روند انتخابات با استفاده از نیروی فزیکتی و مسلحانه.

(۳۱) سو استفاده از وسایل، لباس و علائم نظامی اعم از اردو، پولیس و امنیت ملی به منظور ترسانیدن و یا تحت تاثیر قرار دادن رای دهنده، کاندید و یا ناظر و مشاهد به نفع یا ضرر کاندید.

<sup>L</sup> نماینده سیاسی حزب اسلامی گلبدین حکمتیار در رسانه‌ها اعلام کرده بود که این حزب فیصله کرده است تا از آقای هلال (یکی از کاندیدان ریاست جمهوری سال ۱۳۹۳) پشتیبانی کند.

<sup>M</sup> آقای حکمتیار با انتشار نامه ای خطاب به هواداران و اعضای حزبش (حزب اسلامی) گفته است: «کارت رای بگیرد و در انتخابات شوراهای ولایتی شرکت کنید. نامزدهایی را انتخاب کنید که یا منسوب به حزب اسلامی باشند یا در مورد حزب نظر مثبت داشته باشند و از پیروزی نامزدهای بد جلوگیری کنید.»

<sup>N</sup> گزارش دفتر هلمند AIHRC چنین گفته است که در تاریخ ۱۷ حوت ۱۳۹۲ تیم انتخاباتی گل آغا شیرزوی، یکی از کاندیدان ریاست جمهوری، بین راه هلمند و قندهار مورد حمله مهاجمین مسلح قرار گرفتند که در آن دو نفر از تیم زخمی گشتند. اما مشخص نشد که حادثه به دست مخالفین مسلح به وقوع پیوسته و یا افراد مسلح غیرمسئول. به علت اهمیت موضوع انتخابات ۱۳۹۳ در کشور و اهمیت مسئله امنیت در این دوره لازم است تا به مسئله تهدیدات نیروهای مسلح مخالف دولت بر انتخابات نگاه جدی تر صورت گیرد.